

JAVISKO 2004/1
str: 5-21

JAVISKO

01/2004 Ročník 36
cena 40 Sk

SCÉNICKÁ ŽATVA
HVIEZDOSLAVOV KUBÍN

SCÉNICKÁ ŽATVA () 4

DS HĽADANIE, Tímače – M. Nikolič: Kováčič, Snímka Filip Lašut

ČO BOLO NOVÉ NA ŽATVE 04

MD PROJEKT, Jelec, Rusko – A. P. Čechov: *Snežná búrka*.
Snímka Filip Lašut

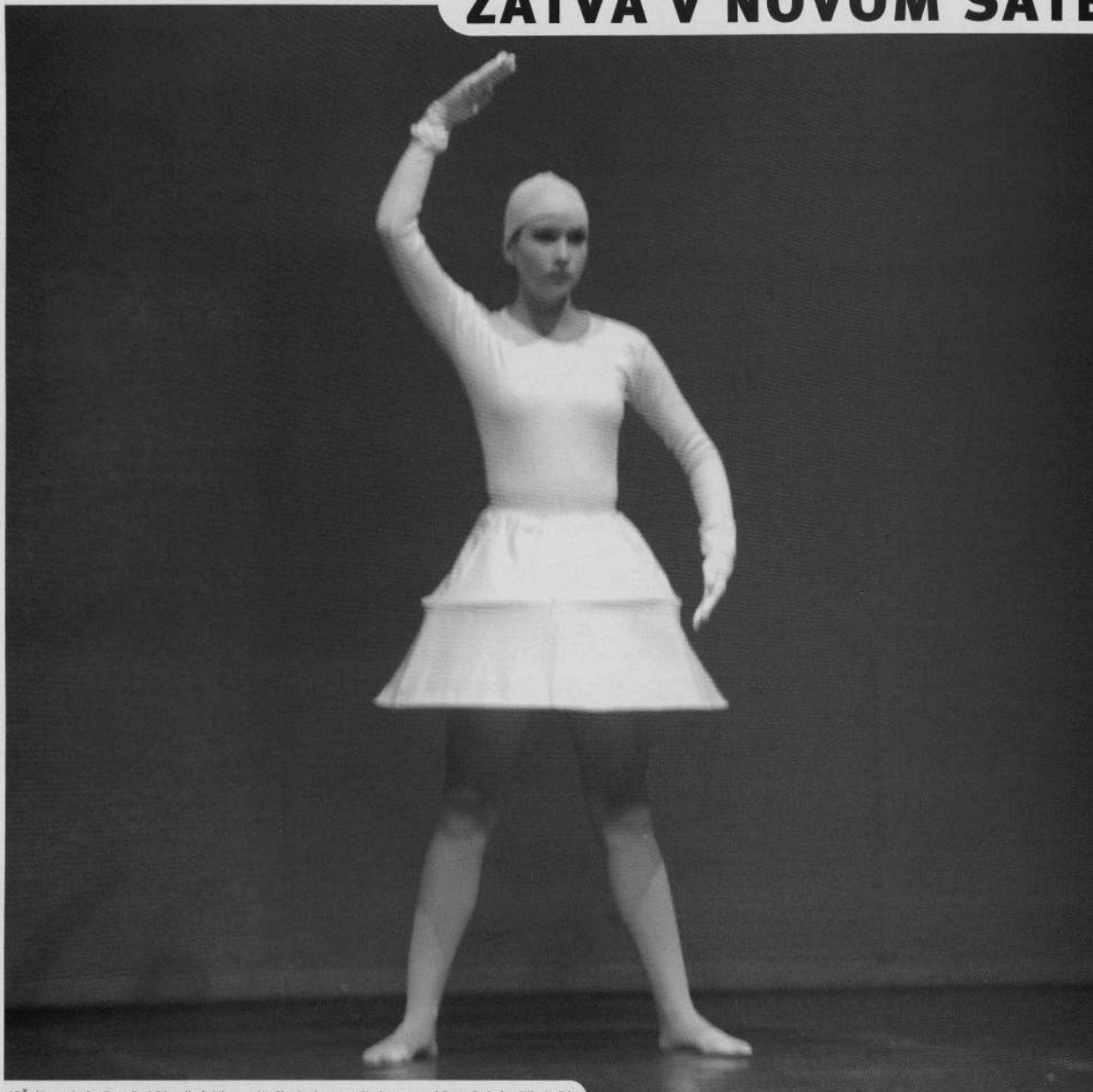
Uplynulú sezónu amatérského divadla sprevádzali v radoch organizátorov postupných prehliadok, ale aj samotných tvorcov isté pochybnosti voči reforme systému hodnotenia a výberu inscenácií, ktorú prezentovalo Národné osvetové centrum v roku 2003. Zmena systému sa týkala divadelných súborov a organizátorov prehliadok čínoherného a alternatívneho divadla. Programová rada Scénickej žatvy na svojom zasadnutí 5. septembra 2004 však skonštatovala, že reforma priniesla vyrovnanosť umeleckej kvality jednotlivých produkcií a zabezpečila spravodlivý výber súborov a inscenácií od krajských cez celoštátne prehliadky až na Scénickú žatvu. Po zhodnotení celej sezóny odporučila pokračovať v nastolenom systéme. Nedostatok financií určených na vzdelávacie podujatia podmieňuje fakt, že Ústav amatérskej umeleckej tvorby v oblasti divadla organizuje tvorivé divadelné dielne iba na vrcholnom festivale. Tohtoročné dielne mali 70 účastníkov, ktorí pracovali v šiestich triedach. Triedu kritického seminára viedol Oleg Dlouhý a jej náplňou bolo analyzovať texty a inscenácie uvedené na festivale. Frekventanti prezentovali hodnotenia predstavení prostredníctvom festivalového deníka. Triedu projektového manažmentu viedla Zuzana Mrvová. Účastníci nadobudli prehľad nielen o možnosti získavania finančných prostriedkov z grantov, ale vytvorili aj fiktívny projekt. Toto vzdelávanie bolo určené predovšetkým budúcim manažérom „trefosektorových“ organizácií alebo metodikom regionálnych

osvetových stredísk. Keďže sa počas uplynulej divadelnej sezóny ukázalo, že najväčšou slabinou amatérskych súborov je dramaturgia, scénografia a réžia, že neexistuje spolupráca v tvorivom tíme, resp. je „tvorivý tím režisér sám“, v ďalších triedach bola práca zameraná na tímovú spoluprácu. Divadelné súbory zostavili šesťčlenné tvorivé tímy (režisér, dramaturg, scénograf a traja herci). Prvé dva dni pracovali oddelene režiséri pod vedením Patrika Lančariča, dramaturgovia pod vedením Petra Pavlaca, scénografov viedli Anita Szökeová a Jana Hurtigová a hercov Silvia Antolová. Frekventanti dielne si vybrali ako predlohu text Barča-Ivana Dvaja. Každá z tried prešla krátkym exkurzom do histórie a dejín divadla v danom odbore (napr. trieda scénografie absolvovala návštevu martinského štúdia, kde jej frekventanti mali možnosť vidieť zákutia javiskového priestoru, možnosti využitia svetelnej a javiskovej techniky). Samotná práca dielne „Simulácie vzniku inscenácie“ pozostávala z úvodnej analýzy textu, z hľadania faktov a zdrojov v literatúre (prípadne na internete) a z pomenúvania možných interpretácií budúcich inscenačných tvarov. Herci pracovali na pohybových etudách vychádzajúcich zo situácií obsiahnutých v texte. Z tvorivej spolupráce vzniklo päť rôznorodých, originálnych a nápaditých inscenačných tvarov piatich tímov, ktoré sa predstavili na záver programu Scénickej žatvy na javisku DO Strojár. Omnoho dôležitejší než vznik ucelených tvarov je fakt, že z dielne „simulácie“ vzišli nové tvorivé

tímy — divadelné súbory, ktoré budú čerpať z vedomostí nadobudnutých počas týždennej systematickej práce. Na tohtoročné tvorivé dielne bolo množstvo pozitívnych feedbackov, nielen čo sa týka samotnej koncepcie (so zameraním na spoluprácu v tíme), ale aj na kvalitnú prácu lektorov tried. Účastníci porovnávali „žatevné“ dielne s workshopmi organizovanými v Čechách a v Poľsku — tie slovenské vraj v ničom nezaostávajú. Určite by však prospelo, keby sa podarilo vytvoriť celoročný vzdelávací cyklus, podobný tomu, ktorý viedol Peter Scherhauser v osemdesiatych rokoch a z ktorého vzišlo niekoľko výrazných osobností amatérského divadla. Žatva tohto roku ukázala svoju vládnejšiu tvár. Zmena termínu na august spôsobila, že sa „festival rozlieval“ do celého mesta. Ľudia sa nekrčili v zimníkoch, ale vysedávali v trávě pred „kultúrákom“ a namiesto vysedávania v zafajčenom divadelnom klube „poskakovali“ vo festivalovom stane. Ten sa stal miestom kuloárových debát, off programu a zároveň aj rýchlym stravovacím zariadením. Mimochodom inscenácie zaradené do off programu tiež podliehali výberu programovej rady, a tak účastníci mali možnosť vidieť kvalitné produkcie z rôznych krajov, ktoré boli ocenené na krajských, či celoštátnych prehliadkach, avšak neboli zaradené do hlavného programu. Žatva si začala vytvárať nový imidž, imidž letného festivalu s množstvom mladých ľudí a príjemnou atmosférou. △

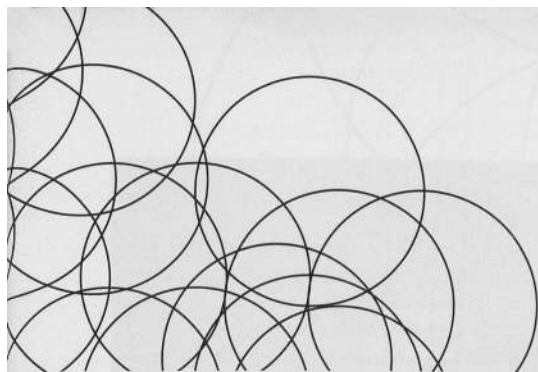
Iveta Jurčová

ŽATVA V NOVOM ŠATE

ATĎ /Amatérske Tanečné Divadlo/, Nitra – H. Ch. Andersen: *Cisárovo nové šaty*, Snímka Filip Lašút

Divadelník je ako poľnohospodár. Starostlivo a s láskou vyberá materiál, s ktorým bude počas celého roka pracovať, aby mu nakoniec priniesol bohatú úrodu. Dlhé dni tvrdo pracuje – skúša nemožné, objavuje nepoznané, hľadá nové formy, zveľaduje. Získava úrodu, ktorú prezentuje. Objaví sa medzi najlepšími, aby ukázal, čo všetko je možné za rok vypestovať. Konkurencia je obrovská a len najlepší z najlepších sa môžu porovnávať. Prichádzajú do Martina, aby nielen videli a zažili, ale predovšetkým zvíťazili. Víťazom je vždy len jeden...

Vrcholná prehliadka slovenského amatérskeho divadla Scénická žatva 2004, ktorá sa tento rok konala už po osemdesiaty druhý raz priniesla veľké množstvo skutočných noviniek. Poviete si, že každá Žatva je predsa „nová“, iná, lebo sa v nej vždy objavujú iné súbory, hostia, produkcie... Festival, ktorý je vyvrcholením celoročného postupového systému krajských a celoslovenských prehliadok nemôže predsa ponúkať nič „staré“, jeho úlohou je prinášať stále „nové“, nepoznané, zaujímavé. Bojuje sa o Cenu za tvorivý čin roka, a tak hodnotiť „staré“ je nemysliteľné. A napokon, divadlo samotné je jedinečné a neopakovateľné, takže konštatovanie o „novinkách“ na Žatve 2004 sa môže zdať absolútne neprípustné. Prečo by práve tohtoročná prehliadka mala byť výnimočnou? Odpoveď je hneď niekoľko, prinajmenšom toľko, koľko „noviniek“ sme v Martine napočítali. Jednoducho, osemdesiatadruhá Žatva priniesla plody nielen v oblasti samotnej divadelnej tvorby, ale predovšetkým v zmene systému postupových prehliadok a v oblasti organizácie festivalu. Už samotný termín prehliadky sa posunul. Z pochmúrneho a studeného októbra sa Žatva preniesla do obdobia skutočnej žatvy. Hoci tohto roku nebol koniec leta práve najteplejší a slniečko často ukazovalo svoje pokazené zúbky, považujem zmenu termínu konania festivalu za viac než pozitívnu. Augustovo — septembrové dni vyľákali do ulíc a na predstavenia nielen účastníkov festivalu, ale aj viac Martinčanov a jeho letných hostí; dovolili nám pozrieť si predstavenia, vypočuť príjemnú hudbu a baviť sa vo festivalovom stane do skorých ranných hodín bez toho, aby sme sa triasli od zimy; do divadla sme prichádzali usmíati a dobre naladení, veď, na počasie sme sa sťažovať nemohli... a napokon, koniec leta, prázdnin, dovoleniek je ozaj tým správnym časom na ukončenie celoročného snaženia a jeho prezentáciu. Zmenu termínu konania festivalu mohol spozorovať každý účastník nahliadnutím do kalendára. To, čo bolo možno menej viditeľné, ale o to dôležitejšie a podstatné, boli zmeny v oblasti organizácie samotného festivalu a s ním súvisiacich podujatí. Celý postupový systém divadelných prehliadok na Scénickú žatvu vykročil už minulý rok na novú cestu, aby zabezpečil to, po čom amatérska divadelná obec už dávno volala. Koncepčné zmeny, kvalitné predstavenia na vrcholnej prehliadke, konštantnú porotu na postupových prehliadkach, možnosti vzdelávania v divadelnej oblasti a mnohé ďalšie...

S cieľom zabezpečiť čo najobjektívnejší a najodbornejší výber predstavení na celoštátne prehliadky nominovalo NOC dve trojčlenné poroty (pre osem krajov), ktorých úlohou bolo hodnotiť všetky divadelné inscenácie na malých krajských žatvách. Členovia poroty museli okrem kritéria odbornej spôsobilosti spĺňať i ďalšie podmienky — zúčastniť sa aspoň štyroch krajských prehliadok a troch pracovných stretnutí Programovej rady. O postupe inscenácie na celoštátne prehliadky Divadelné Šurany — Fedím a Belopotockého Mikuláš, ako aj na Scénickú žatvu 2004 rozhodovala Programová rada. Programová rada — členovia porôt, organizátori malých krajských žatiev a zástupcovia NOC — vybrala umelecky najkvalitnejšie inscenácie z predkladaných návrhov, pričom nemusela akceptovať zastúpenosť jednotlivých krajov a zároveň mohla na celoštátnu prehliadku odporučiť vybrané súbory za znevýhodnených finančných podmienok. Pri výbere predstavení a zostavovaní programu Scénickej žatvy sa však výlučne prihliadalo na kvalitu produkcie v kontexte ostatných inscenácií v rámci celoslovenskej amatérskej divadelnej tvorby. Takýmto „kvalitatívnym“ kritériám sa nevyhli ani zahraničné inscenácie, produkcie v rámci off programu a tvorba z „tematických“ festivalov, ktorej umeleckú kvalitu posudzoval a zároveň ju garantoval vybraný člen Programovej rady. Všetky produkcie Programovou radou nominované na celoštátnu prehliadku sa mohli uchádzať o najprestížnejšie ocenenie, o Cenu za tvorivý čin roka.

Často sa hovorí sa, že „nová metla dobre metie“, čo sme si mohli overiť aj na tohtoročnom festivale. Novú koncepciu systému prehliadok Žatva preverila v praxi. Na scéne sme videli skutočne kvalitné inscenácie, ktoré obstáli aj v tvrdej konkurencii s tými zahraničnými, ba dovolím si tvrdiť, že mnohé by sa smelo mohli porovnávať aj so slovenskou profesionálnou divadelnou tvorbou posledných rokov. Asi najviac progresívnu sa v slovenskej amatérskej divadelnej tvorbe ukazuje dramaturgia. Predovšetkým mladí divadelníci čoraz častejšie siahajú k drámam súčasných autorov, tak svetových ako aj slovenských, venujú sa autorskému divadlu, ale nevyhýbajú sa ani našej a svetovej klasike, avšak interpretujú ju spôsobom sebestojným. Zaujímavé je, že s dramatickými autormi často priamo spolupracujú, hľadajú také texty, ktoré vypovedajú o našej súčasnosti

a v samotnej inscenácii využívajú všetky im dostupné výrazové prostriedky, aby vytvorili syntetické divadlo, v ktorom sú slovo, zvuk i pohyb v harmónii. Veľké pokroky vidieť aj v práci s rekvizitou, využívajú všetky možnosti javiska, hrajú sa so svetlom, ukazujú výtobytky moderných technológií. Mnohé z týchto tendencií sme objavovali aj na martinských scénach, kde sa prezentovali skutočne najlepší z najlepších.

Divadlo Pictus z Rimavskej Soboty uviedlo hru mladého slovenského autora Romana Olekšáka Negativisti, ktorá bola vôbec prvou slovenskou premiérou tohoto textu na našich javiskách. Priblížili nám život ich vrstovníkov žijúcich v závislosti — alkoholická, drogová, citová. Mladí hrali s takým nasadením, že len ťažko bolo rozoznať, kedy „hrajú“ a kedy sú ich vzťahy pravdivé, pričom dokázali využiť celý priestor javiska, dokonca i javiskovú techniku. Často sa im podarilo do hry vtiahnuť aj divákov — nevyberaným slovníkom súčasnej mládeže ťali do živého, rýchle presuny scén nútili obecenstvo k fyzickým pohybom a len tí „najzarytejší pesimisti“ dokázali udržať salvy smiechu, keď sa v závere ako deus ex machina objavil varí najznámejší inšpektor na svete, poručík Colombo. Vtedy nik nepochyboval, že Negativisti až takí negatívni nezostanú. Súčasný text uviedlo na scéne martinského komorného divadla aj Celkom malé divadlo z Levíc, ktoré siahlo po hre dnes azda najhranejšieho poľského dramatika Ingmara Villqista Helverova noc. V réžii E. Šebiana nám ukázali mechanizmy moci a ovládnutia človeka v čase, keď si nemôžeme byť istí žiadnym z prirodzených ľudských citov. Smútok a ťažobu zasiali do radov divákov aj Trnavčania, keď sa pokúsili preniesť na javisko text ich dvorného autora a režiséra D. Vicena Kauza Bylgakoff. Sivá a ponurá atmosféra, skupinka ľudí v uniformách ovládaná zvláštnym neopísateľným mechanizmom, na niektorých miestach len ťažko definovateľný príbeh nám ukázali, že divadelný súbor DISK z Trnavy patrí k stálciam na amatérskej scéne — naďalej nás prekvapuje svojou zvláštnou poetikou a udržiava ducha autorského divadla na slovenskom neprofesionálnom javisku. Kolektívnu tvorbu a kontakt s mladým slovenským autorom Kamilom Žiškom sme pozorovali aj v inscenácii Turci na diaľnici, s ktorou do Martina pricestovalo Nové divadlo Dino z Hornej Stredy. Okrem domácej vianočnej atmosféry,

medziľudských dedinských vzťahov, či lyžovačky na parketách sme mohli vidieť čerta s anjelom, ako sa snažili zamávať osudmi ľuďi jednej dediny a pomôcť celej spoločnosti v národohospodárskej oblasti. Svoje snaženie nám spríjemnili piesňami často pripomínajúcimi milostné songy, takže niekedy sme nevedeli, či ten diabol je ozaj takým diablom, veď predsa tak krásne spieva...

Milostné songy zaznievali aj pred stáročiami, o čom nás presvedčili mladí divadelníci z divadelného súboru D-EFEKT Dubové. Šteklivú Aristofanovu Lysistratu obohatili o súčasné vzťahy mladých ľudí, podčiarkli ich piesňami, zaujímavými kostýmami a scénografiou. Bolo príjemné, že mladí dokázali odkryť zákutia Aristofanovej drámy, pobiť sa nielen na javisku, ale i s textom a pripomenúť stáročne pravdy dnešnému divákovi.

Pravdy o svete a našej spoločnosti však nepripomínali len súbory dospelých, ale aj detské divadelné súbory. Zaručený úspech zožali nielen tie detské divadelné súbory, ktoré sa už na martinských doskách etablovali — Ochotníček z Púchova s hrou Pes Jeana Labadieho, súbor Čhave Kamoro zo Sniny s Cestou pre teba, či Bratislavský Gong s Popoluškou, ale aj „nováčikovia“ — Dráčik z Dolnej Maríkovce, Pradeno z Topoľovky, či Detský divadelný súbor z Bánovca nad Bebravou, pre ktorých bola účasť na festivale úplne novým divadelným zážitkom. Nevšedným divadelným zážitkom bolo pre divákov vystúpenie Divadla Commedia z Popradu, ktorí do Martina pricestovali so slovenskou klasikou, so Švantnerovou Malkou. Tento výsostne prozaický text — emblém slovenskej lyrizovanej prózy dokázali transportovať na javisko tak, že mu neublížili, ba naopak, obohatili ho o nové hodnoty, ponúkli mnohé interpretácie, odkryli ďalšie významy, ale predovšetkým ukázali možnosti prenosu prozaického textu na javisko.

Režisér Vlado Benko nič nenechal na náhodu a poctivo pracoval so všetkými výrazovými zložkami, aby vytvoril plnohodnotný syntetický divadelný tvar. Scéna je jednoduchá a zároveň zložitá. Jeden jediný paraván, ktorý predstavuje dom i les, skrýva i odkrýva, je oltárom i hrobom, sa každú chvíľu mení a ponúka vysvetlenia i zamyslenia. Sú na ňom čísla, vtáky, ľudia — tvary jednoducho sa odlupujúce a plynulo do seba zapadajúce. Za paravánom sedí hudobník a hrá. Aj Malka sa hrá. So životom, s mužmi, s prírodou. Stretla i dobro i zlo a chráni toho, koho miluje. Jej brat je zlý. Nebol by, keby... Len Jerguš v bielej košeli je čistý. A nad všetkým bdie ten najvyšší, ponúkajúci nám desať rád. Prikazuje, akou cestou ísť. Divadelníci z Popradu si poradili dali. V tomto roku sa vybrali správnu cestou. Ich úsilie bolo ocenené. A právom. Získali Cenu za tvorivý čin roka.

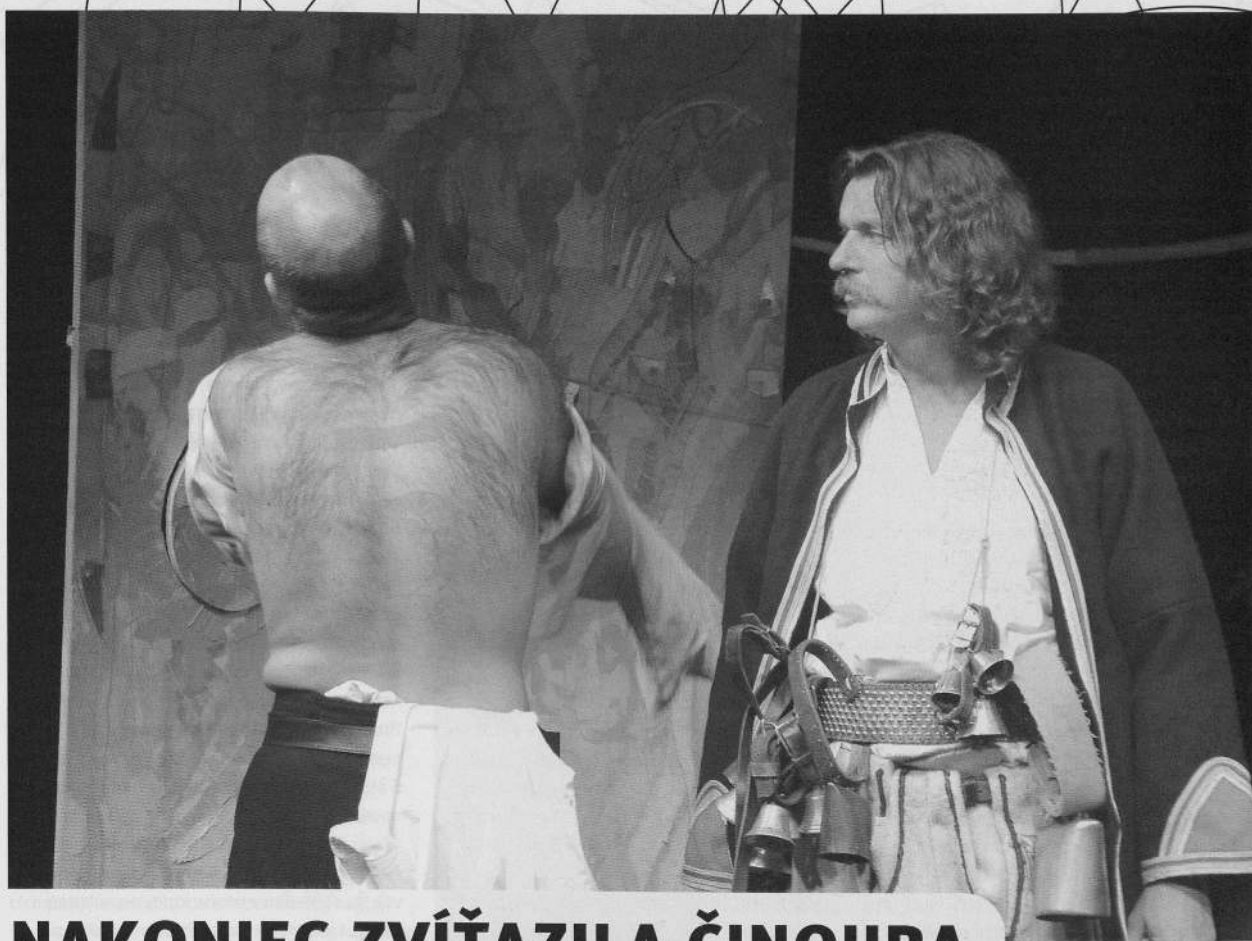
Malka si ju zaslúžila. Bola klasická i súčasná, svetová i slovenská, múzická i poetická.

Ale Cena za tvorivý čin roka nebola jediným ocenením, o ktoré účastníci festivalu bojovali. Ich najväčším ocenením bol potlesk, slová chvály a uuznania, stísk ruky, ocenenie celoživotnej tvorby. Uznanie si zaslúžia nielen súťažiaci predstavenia, ale aj produkcia v rámci off programu, zahraničné súbory — PIKI z Českej republiky, Kultúrno-umelecký spolok Zvolen z vojvodinského Kulpína a Projekt z ruského Jelca — prezentujúce trendy amatérskeho divadla svojich krajín, či organizátori „festivalového stanu“, v ktorom sa účastníci festivalu stretávali, zabávali, tancovali, ale predovšetkým veľmi živo diskutovali o videnom a počutom. Diskusie vzbudzovali aj články, rozhovory a hodnotenia poroty vychádzajúce vo festivalovom denníku, ktorý sa každý deň pred prvým predstavením objavil v rukách účastníkov. Každý v ňom hľadal niečo o sebe, konfrontoval svoj zážitok z predstavenia s hodnotením odborníkov, zaujímal sa o názory samotných tvorcov, či sa len usmieval nad výroky z hodnotiacich seminárov. Okrem redaktorov festivalového denníka prispievali doň svojimi postrehmi aj účastníci tvorivých dielní a kritického seminára. Dielňa kritického seminára sa na Žatve objavuje už druhýkrát a úlohou seminaristov bolo prezentovať získané vedomosti a schopnosti formou krátkej recenzie na predstavenie vo festivalovom denníku, či vystúpiť so svojím názorom na hodnotiacom seminári. Cieľom dielne bol permanentný kritický dialóg jej účastníkov a vedúceho dielne Olega Dlouhého na predstavenia, jeho zložky, tvorivé postupy až po zhodnotenie výsledného tvaru. Seminaristi diskutovali aj o zaradení jednotlivých inscenácií do programu Scénickej žatvy, o podpore činnosti amatérskych divadelných súborov, ako aj o kompetenciách pracovníkov v jednotlivých kultúrnych zariadeniach. Aj ďalšie tvorivé dielne mali „vyzbrojiť“ do praxe kultúrnych pracovníkov, organizátorov prehliadok, či mladých divadelníkov. Novinkou je Dielňa projektového manažmentu vedená Zuzanou Mrvovou, náplňou ktorej bolo priblížiť seminaristom mechanizmus viaczdrojového financovania v kultúre, možnosti čerpania prostriedkov z európskych fondov, vysvetliť pojmy projektového manažmentu, ale predovšetkým ukázať filozofiu grantového systému a „naučiť“ písať projekty, ktoré majú svoj vlastný, často veľmi špecifický jazyk. Najpočetnejšou tvorivou dielňou čo do počtu účastníkov ako i lektorov bola Dielňa „simulácie“ vzniku inscenácie. Potreba takejto dielne vyšla z poznatku porotcov zúčastňujúcich sa krajských i celoštátnych prehliadok, ktorí si uvedomili, že v ama-

térskom divadle je dôležité zamerať sa na oblasť prípravy vzniku inscenácie a definovať úlohy režiséra, scénografa, dramaturga ale i samotného herca. Chýba v ňom duch tímovej spolupráce, kritická analýza vybraného textu, vzájomná komunikácia a ovplyvňovanie. V amatérskom divadle často pozorujeme dominovanie režiséra, avšak neraz nekonceptného, ktorý sa snaží viesť celý súbor bez akejkoľvek predchádzajúcej prípravy či vzájomnej spolupráce. Organizátori preto pripravili dielňu, ktorej cieľom bolo simulovať kompletný proces vzniku inscenácie — obraz o tvorbe inscenácie od analýzy textu až po vznik syntetického tvaru, jeho javiskovú realizáciu — proces, v ktorom sa individuálny tvorca stáva súčasťou celku. Prihlásení účastníci boli rozdelení do štyroch dielní: dielňa herectva, ktorú viedla Silvia Antolová — fažisko ich práce spočívalo v pohybovej príprave herca; dielňa scénografie vedená scénografkami Janou Hurtigovou a Anitou Szökeovou — v spolupráci s ostatnými dielňami pripravovali jej členovia najviac zodpovedajúcu scénografiu a kostýmy k predvedenému textu na javisku; dielňa dramaturgie vedená Petrom Pavlačom — zamerala sa na dramaturgickú analýzu vybraného textu (účastníci sa dohodli na práci s textom Júliusa Barča-Ivana Dvaja)

a analýzu základných teatrologických termínov a dielňa réžie vedená Patrikom Lančaričom, v ktorej sa účastníci venovali postaveniu režiséra v divadle a jeho práci nad textom a so súborom. Tvorivé dielne začali svoju prácu niekoľko dní pred otvorením festivalu, aby sa mohli čo najlepšie pripraviť na prezentáciu svojej činnosti. Najskôr pracovali samostatne, neskôr sa spojili — „poprepájali“, aby vytvorili tvorivé inscenačné tímy (režisér-dramaturg-scénograf-herci) a predviedli svoje schopnosti a vedomosti na javisku. A tak ešte pred vyhlásením Ceny za tvorivý čin roka mohli účastníci osemdesiatej druhej Žatvy vidieť mnohé tvorivé činy, keď sa na javisku DO Strojár v Martine objavili postupne štyri Marianny, traja Maurovia, niekoľko Augustov, starček i starénka. Jedni v trikote, iní v prievitnej fólii, ďalší zavesení na rebríku či smutne sediaci za klavírom, ale nakoniec pekne spolu v „lanovom“ kruhu života a okolo nich diváci, nadšení z neočakávaného výsledku.

Tohtoročná žatva zasiala skutočne neskutočne veľa nových semienok. Od inscenácií, cez organizáciu festivalu, dielne a ich prezentáciu až k festivalovému stanu, kde sa zastavil aspoň raz vari každý z účastníkov. Naozaj bola iná, nová, taká, aká už nikdy nebude. A príde zas Žatva iná... Áno, aj o rok budeme žať, ale len toľko, koľko zasejeme. Verme, že bude z čoho vyberať, aby sme mohli neskôr povedať: Bola iná, nová... △

NAKONIEC ZVÍŤAZILA ČINOHRA

Rozhovor, ktorý nám poskytol Vlado Benko je súvahou myšlienok úspešného divadelníka, ktorý už roky na seba upozorňuje a je neustále prítomný na vrcholných amatérskych prehliadkach doma a v zahraničí.

Divadlo COMMEDIA, Poprad — F. Švantner: *Malka*. Snímka Filip Lašut

*** Vedúcim súboru Divadlo COMMEDIA, jeho režisérom a hercom ste od roku 1972. Odvtedy ste pravidelnými účastníkmi festivalov a prehliadok doma a v zahraničí, ktorých sa zúčastňujete s veľkým úspechom. Ale iba teraz — prvýkrát — ste získali cenu na Scénickej žatve. Ako s odstupom času vnímate ocenenie za Tvorivý čin roka?**

Musím priznať, že je to mimoriadne dobrý pocit, že touto prestížnou cenou sa zúročila tvorivá súborová práca. Prítom málo nechýbalo a nemuseli sme byť na SŽ 04 vôbec. Na celoslovenskej prehliadke Belopotockého Mikuláš sme obsadili druhé miesto a na SŽ sme boli doporučení... Stále mám pocit, že výsledky na prehliadkach sa odrážajú od toho, aký vekový priemer majú členovia poroty. Je mi jasné, že vekovo mladí porotcovia budú inklinovať stále k svojim rovesníkom... ale nie o tom som chcel hovoriť.

Mňa nesmieme tešiť, že publikum i odborných porotcov zaujali a boli vysoko hodnotené jednotlivé zložky inscenácie *Malka*. Od dramaturgie (hoci pán Štefko tvrdil, že je to len libreto), cez herecké výkony, výtvarnú a kostýmovú stránku až po sprievodnú živú hudbu. Slovenská lyrizovaná próza Františka Švantnera bola pre nás výzvou, zvlášť, keď sme si boli vedomí, že na Slovensku vládne všeobecná mienka — Švantner sa nedá preniesť na javisko. A to, že nakoniec vzniklo čisté predstavenie, tak na tom má najväčšiu zásluhu kolega Marián Čižmárik, s ktorým sme boli na jednej tvorivej vlně a rešpektovali sme sa navzájom. Jeho druhý plán *Desatora* dal inscenácii tvar a podobu, vtlačil temporytmus, a čo je najdôležitejšie — predstavenie má od začiatku do konca Švantnerovu lyrickú rovinu. Keď sme sa pri skúškach blížili k finále, čoraz viac mi vnútorný hlas našepkával, aby sme *Malku* prihlásili na Hviezdoslavov Kubín, do súťaže

poetických divadiel. Ale nakoniec predsa len zvíťazila činohra. A urobil som dobre.

*** Scénická žatva prežíva určité zmeny: organizačné, koncepčné, atď. Ako hodnotíte jej novú tvár, nový termín, uvádzanie dielní, workshopov... Pomôže to divadelníkom zorientovať sa lepšie v divadelnom svete?**

Nový termín SŽ som privítal, je veľmi dobrý. Škoda, že druhá polovica festivalu bola už v septembri, pretože v súbore máme dvoch učiteľov a tí museli po predstavení odcestovať domov, pretože ich čakali školské povinnosti. Ale keď sa termín posunie a SŽ vyvrcholí 31. augusta, tak to bude dokonalé! Ale má to aj druhý dôvod. Od uskutočnenia celoslovenských prehliadok uplynuli necelé dva mesiace a tak si inscenácie dokázali udržať svoj tvar, neboli rozglejené, ako sa často stávalo, keď sa SŽ konala koncom októbra.

A čo sa týka koncepcie, nazdávam sa, že SŽ naberá správny kurz, tohto roku tam vládla správna festivalová nálada. Škoda, že okrem diskotéky nebolo aj nejaké komornejšie prostredie, no ale čo už!

Čo sa týka tvorivých dielní, tak si myslím, že na vrcholnom divadelnom festivale neprofesionálnych súborov by mohli pracovať osobnosti z rôznych oblastí divadla (J. Čiller, R. Polák, M. Porubjak...), ktorí by nielen vzbudzovali rešpekt u poslucháčov, ale z ich dlhoročných skúseností by títo adepti načerpali síl na niekoľko sezón, samozrejme len tí, čo sú trochu obdarení aj talentom. Tieto stretnutia by mali byť minimálne trikrát do roka, aby si uchádzači vydiskutovali všetky problémy, s ktorými sa potýkajú doma. Jednoducho, treba nadviazať na zlaté sedemdesiate roky s P. Scherhauférom.

Je potešiteľné, že sa do úlohy porotcu vrátil pán Štefko. Je to človek, ktorý nielenže pozná ochotnícku prácu už desiatky rokov, ale má nesmierne cit pre týchto nadšencov. Vie povzbudiť, presným kritickým slovom zhodnotiť a často aj vyprovokovať. A o to v divadle ide, aby divadlo provokovalo, či už tvorcov, alebo divákov, ale aby neurážalo!

*** Prekvapil ma váš názor v jednom rozhovore, ktorý som mala možnosť prečítať, kde hovoríte, že vašu poetiku akceptujú oveľa priamejšie v susednom Česku (kde, mimochodom, často aj hosťujete). Čím to asi je?**

To je otázka, nad ktorou si lámam hlavu už dlhé roky. Je to naozaj zvláštne, ale musím sa priznať, že aj veľmi príjemné, keď naše predstavenia prijímajú v českých mestách a mestečkách s nadšením. A sály sú plné. Predstavte si taký Hradec Králové. Na festivale divadla európskych regiónov sa divákovi ponúkali doslova skvosty, mohli si vybrať žáner, alebo súbor... na čo mali chuť. A vybrali si popradské predstavenie.

Keby som ja v Poprade vylepil plagáty, že príde neprofesionálny súbor z Jihlavy, Kostelca n. Orlicí alebo z Dačíc, tak tam nepríde okrem technikov, lebo oni tam musia byť, ani noha! To je ten rozdiel medzi týmito národmi. Česi sú prirodzene hladní po kultúre. Pre nich je výtvarnic-

tvo, hudba a divadlo na prvom mieste. Oni sa zaujímajú o divadlo, o dramatickú literatúru. Oni chodia na autorov!

Keď sme pred rokmi uvádzali v Česku hru S. Caneva Jana z Arcu, Boh a kat, nevedeli pochopiť, že takýto výborný text nie je preložený do češtiny! Milujú slovenský jazyk a preto som mal obavy, keď sme u nich uvádzali Zabíjačku, či budú rozumieť spišskému dialektu. Obavy boli zbytočné, takže s tou rečovou bariérou nie je až také zlé, ako sa hovorí.

Česi a divadlo, to je jednoznačne vzťah. Najlepším príkladom je Jiráskov Hronov. Na desať dní sa tam vyberie takmer 1200 ľudí, ktorí si dávno dopredu rezervovali dovolenku, idú tam a cítia sa tam dobre. Vedia, že ich čaká množstvo nových inscenácií, množstvo búrlivých diskusií o autoroch, tvorcach a rôznych inscenačných prístupoch... Na jednom ročníku sa predá vyše 10.000 vstupeniék! Poviem vám jeden paradox! Keď nás pozvali účinkovať naši priatelia — usporiadatelia, tak sme mali sály plné a keď nás pozvali do Prahy so Zabíjačkou z Klubu slovenskej kultúry, tak v hľadisku bolo trinásť ľudí, z toho jedenásť našich známych, ktorí to už videli dvakrát. Nuž to máte tak, usporiadatelia boli Slováci. Cestovali sme vyše 700 kilometrov, aby si oni „odfajkli“ jednu akciu. S Malkou nás pozvali do Chlumca n. Cidlinou, rodiska dramatika V. K. Klicperu. Netušili sme, kam ideme, len nakoniec sa z toho vykľul 57. ročník divadelnej prehliadky venovanej tomuto autorovi. V októbri tam uviedli desať predstavení, desať súborov z Česka (a my), všetko vypredané. No, jednoducho, super.

*** Väčšina divadelných súborov na Slovensku je prinútená hľadať novú organizačnú podobu — najmä vďaka „módnym trendom“, ktoré diktuje MK SR. Ako sa na vašom súbore odzrkadľuje neúspešný nový grantový systém, neistá finančná podpora...**

Nepriamo sa táto otázka dotýka aj predchádzajúcej. V Česku kultúra dostáva nepomerne väčší balík peňazí ako na Slovensku. Týka sa to Ministerstva kultúry, krajských, mestských alebo obecných úradov. Tam sa na kultúre pravdepodobne nešetří ako u nás.

V Jihlave sú ochotní zaplatiť dopravu, stravu, ubytovanie a na Slovensku nás nechcú ani do Liptovského Hrádku. Večerné predstavenia sa predávajú veľmi ťažko. Napriek tomu náš súbor viedol a vedie zájazdový život. My sme nikdy nenaštudovali inscenáciu, ktorá by skončila svoj „život“ pri tretej alebo štvrtjej repríze. Maňagment fungoval už dávno, možno už v sedemdesiatych rokoch, pretože, keď sa hrá, tak súbor žije, dýcha, tam sa naberajú skúsenosti a keď sú členovia spolu, tak sa vyrába za pochodu, prichádzajú nové nápady, myšlienky. Hrubú kosť Malky sme napríklad vymysleli na ceste do Českých Budějovic...

S Ministerstvom kultúry nemám veľké skúsenosti, ale nazdávam sa, že sa na nich nedá príliš spoliehať, o tom sme sa presvedčili pri systéme Pro Slovakia. Keď požiadate o príspevok 50.000,- Sk na akciu, ktorú usporiadate v máji, tak môžete čakať, že vám odsúhlasia 10.000,- Sk a peniaze dostanete v októbri. A to vás tak znechutí, že sa prestanete obracať a spoliehať na MK. A možno to je ich cieľ, že tak trochu rátajú s našou rezignáciou...

*** Divadlo COMMEDIA za tie roky, čo sa mu venujete, prešlo rôznymi fázami a podobami. Takto — z odstupu — sa mi zdá, že akosi „zvážnieva“. Je to pravda, smeruje váš koncept k náročným dramatickým titulom?**

Kedysi dávno, roku 1979, sme uvádzali na celoslovenskej prehliadke Belopotockého Mikuláš veľmi úspešnú hru L. Holberga Jeppe z vršku. Po predstavení, pri jednej diskusií — v bufete — jeden kamarát-divadelník poznamenal, že: „Ten Benko to ale vie robiť.“ A prísediaci profesionálni kritik mu odvetil: „On si vie predovšetkým vybrať!“ Polichotilo mi to, ale bolo to pre mňa zároveň krédo do ďalších rokov, aby dramaturgia v súbore bola vždy na prvom mieste. Profesionálne súbory naštudujú v jednej sezóne 5-6 premiér a keď sa im z toho štyri nevydaria, nič sa nestane, ale my naštudujeme jednu, nuž si dávame pozor a nepúšťame sa do skúšok bezhlavo.

Vždy som si uvedomoval, s kým môžem v súbore počítať, aký mám herecký potenciál, aké nároky sa dajú kľásť na jednotlivých členov.

V ochotníckom divadle je typové obsadenie päťdesiat percent úspechu, preto som vyberal hry, kde sa všetci dobre cítili, aby sa nemuseli trápiť a „znásilňovať“. Vraví sa, že komédia sa robí oveľa ťažšie ako dráma, ale humor, keď sa robí vážne, tak musí byť sranda, preto sme ku každej komédii pristupovali zodpovedne a dosiahli sme s ňou veľmi slušné výsledky. Mňa ale vždy priťahoval žáner tragikomédie. Či to bol Maeterlinckov Zázrak sv. Antona, Brechtova Malomeštiakova svadba, Čechovove aktovky Clivota a Keď muži plačú, Canevova Jana z Arcu, Boh a kat alebo Vianovi Budovatelia ríše. Tam sa cítim najlepšie. Je to báječný pocit, keď pripravíte divákovi výbornú komédiu, kde častokrát ani netuší, aký to bude mať prekvapujúci a smutný záver. To krásne mrazenie, ktoré som zažil ako divák pri mnohých vynikajúcich predstaveniach, chcem ponúkať aj našimi inscenáciami. Dostali sme sa do štádia, keď si viac ako inokedy uvedomujeme, že keď má nejaká hra uzrieť svetlo sveta v našom podaní, tak nech je to urobené čo najčistejšie, bez vyplazovania jazyka, bez lacných efektov, ale nech je to naozaj naša výpoveď.

Že sa prikláňame k závažnejším témam záleží, samozrejme, od toho, čo si môžeme z tej obrovskej ponuky vybrať a hrať, ale najväčšiu zmenu pri našej tvorbe pociťujem z toho, že v posledných rokoch zaraďujeme do inscenácie tzv. druhý plán, ktorý núti diváka k zamysleniu a nenecháva ho ľahostajným.

*** Je Malka akýmsi vyvrcholením vašej tvorby? Podarilo sa vám dostať do inscenácie všetky prvky, ktoré považujete, za také, ktoré kvalitné divadlo musí v sebe obnášať?**

Do Švantnerovej lyrizovanej prózy sme sa pustili už roku 1990, keď sme uviedli vlastnú dramaturgiu jeho poviedky Šabľa. Hoci sme sa snažili o kombináciu hovoreného slova so znakmi, symbolmi a poetickými obrazmi, nemali sme to najdôležitejšie — hercov. Pri inscenovaní Malky sme nič nenechali na náhodu. Na prvom mieste bolo typové obsadenie a potom nasledovala perfektná tímová práca. Napriek tomu, že práca pri našťudovaní Malky bola úplne odlišná ako pri predchádzajúcich konverzačkách, všetci čle-

Divadlo COMMEDIA, Poprad — F. Švantner: Malka. Snímka Filip Lašut

novia sa veľmi tešili na skúšky. Tvorili, prinášali nápady, bolo vidieť, že práca s rekvizitou im prináša radosť. Hovoreného slova je v inscenácii málo a tak sme k nemu pristupovali ako na medicínskych váhach. Jeden z porotcov konštatoval, že Malka je neprenosná, tak to bolo pre nás naozaj významné!

Zároveň si ale uvedomujeme, aké rezervy ešte stále sú pri tejto inscenácii. Technické vybavenie je u nás veľmi skromné, nemáme osvetľovačov, zvukárov, ale chvála bohu, zatiaľ sa nám vždy podarilo urobiť z núdze cnosť. Mnohokrát sme sa presvedčili, že nie cez pompéžnu scénu, farebné svetlá, dym a množstvo účinkujúcich sa oslovuje divák, ale cez srdce.

*** Uprednostňujete pri práci stály tvorivý tím, alebo rád experimentujete a hľadáte stále nových spolupracovníkov, ktorí prinesú niečo nové?**

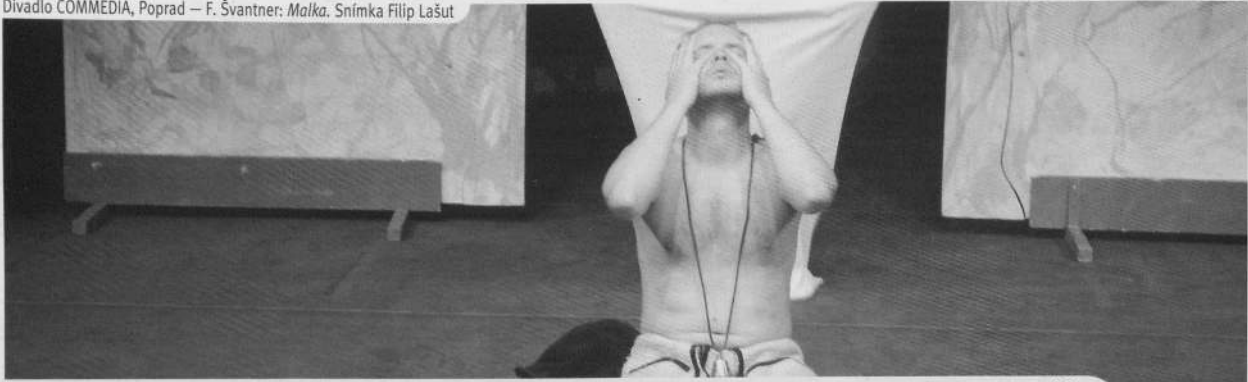
COMMEDIA sa v posledných rokoch vyprofilovala na komorný súbor, ktorý tvoria 5-6 ľudí. Piliermi sú Vlado Valko, Dušan Kubáň a v tejto sezóne pribudol vynikajúci Michal Novák. Perfektný filozofický náboj a myšlienku vždy prinesie

Marián Čižmárik cez výtvarnú stránku (Ježiš v kredenci, alebo Desatoro). Hudobnú zložku má na starosti už niekoľko rokov perfektný Vinco Jaš. Títo mladí kolegovia zo súboru svojím entuziazmom a nadšením v kombinácii s mojimi skúsenosťami vytvárajú symbiózu, pri ktorej vzniká tvorivá atmosféra a konzervativizmus u nás nemá miesto. Uvediem jeden príklad za všetky, aby ste mali predstavu, aké to bolo pri skúšaní Malky. Skúšku mizanscény, keď v závere Jeruš vytrhne Malke vrkoč, z ktorého má v nasledujúcej chvíli putá na rukách, sme robili asi dvadsaťkrát: zapliesť vrkoč, vytrhnutie z vlasov a stále dokola. Ja som ich už ľutoval, povedal som: „Dobre, dosť!“ A oni to skúšali sami ešte dve hodiny, kým to nebolo dokonalé. Kloúbik dolu, som naozaj rád, že ich mám!

*** A na záver — čo nové môžeme od Divadla COMMEDIA čakať v nadchádzajúcom roku (či sezóne)?**

V najbližších dňoch a týždňoch si chceme prečítať všetko od Bohumila Hrabala. △

Rozprávala sa Vladislava Fekete

Divadlo COMMEDIA, Poprad — F. Švantner: *Malka*. Snímka Filip Lašut

KTO JE BEZ VINY, NECH PRVÝ HODÍ KAMEŇ

*Považujem za dôležité na začiatku citovať Vladimíra Huleca z festivalového denníka tohtoročného Jiráskovho Hronova (č. 5), v ktorom kritik v rubrike „Bez umŕtvenia“ píše o divadelnom pohľade a názore. „Nech sa hádame, nech vynášame súdy a nech sa nasierame, len si nemyslíme, že iba ten jeden (a k tomu ten náš) pohľad a názor je jediný možný (a k tomu správny)... a kto si myslí niečo iné, tomu rozbijem drčku.“
Nech mi je odpustené... podľa môjho názoru...*

Členovia tvorivého tímu Divadla COMMEDIA tento rok „povedli“ svoj názov a na martinské javisko (v rámci festivalu Scénická žatva) priniesli tragický príbeh Švantnerovej Malky. Kto Malku videl, ale nečítal, nemusí trpieť komplexami menejcennosti. V popradskej inscenácii bolo všetko podstatné, čo sa týka príbehu ryšavej a skromnej sedemnásťročnej dievčiny z Michalčiek krčmy. Po uši zamilovaný valach. Tajuplný a drsný Šajban. Pichľavá žiarlivosť... dokonca aj vietor s hlasom dievčiny, ktorej „prsia sa len na jar začali vydúvať“. Inscenátori, napriek lyrizovanej obrozenosti slov, pocitov a samotného príbehu v predlohe, vytiahli zo Švantnerovej novely len výrazné dejotvorné časti a logicky sa zbavili zbytočných prozaických prvkov, ktoré v dramatickej skladbe nemajú svoj priestor. Nedá sa však hovoriť o dramatizácii, ale skôr o jasnom a zrozumiteľnom skelete, ktorý vznikol vytrhávaním textu z pôvodiny. Usudzujem, že „dramatická skica“, na základe ktorej sa rodila Malka v Poprade, nemala viac než desať strán a mám pocit, že samotní tvorcovia sa tejto „krátkosti“, či jednoduchosti zľakli.

Priestor je prázdny. Scénu tvoria len dva paravány umiestnené v strede hracieho priestoru. Začína divadlo. Hrá hudba. Kontrabas. Pred očami nám defilujú obrázky. Vražda krčmára. Atmosféra salaša. Autoritatívny bača a jeho valach — Jerguš. Malka a jej krehkosť. Jerguš a jeho láska. Vietor a Malkin hlas. Šajban v bielej košeli... obrázky až po Malkinu smrť. Všetko sprevádzané (pod kožu derúcimi sa) hudobnými motívmi muzikanta stále prítomného na javisku. Postavy prehovárajú v krátkych vetách a sú výrazne štylizované. Jerguš nie je tým Švantnerovým valachom — večne ubehaným za vetrom, večne upo-

teným od práce, večne utrápeným z lásky k Malke. Je to prosto Jerguš, akého si každý z nás predstaví, keď sa povie: „Jerguš“. Bača je bača, drsný Šajban je zasa drsný Šajban (a pod.). Avšak v istých momentoch akoby sa zo štylizácie čosi ubralo. Momenty, keď sa na javisku stretli Jerguš s Malkou, keď sa rozprávali o svojich citoch. Možno je to len moja fabula... a možno inscenátori chceli vyzdvihnúť alebo vyčleniť okamihy, ktoré sú kľúčové k nasledujúcej vývoju príbehu — teda k Jergušovej žiarlivosti a k udaniu Šajbana žandárom. Spoza paravánov stále vyhráva ťahavá kontrabasová melódia. Muzikant je stále na scéne. Paravány sa horizontálne pohybujú. Podľa potreby. Vidíme aj to, čo by sme azda nemuseli vidieť. Otvárajú sa na nich otvory od výmyslu sveta. Z otvorov na scénu prichádzajú rôzne predmety, vystrkujú sa ľudské údy a vystupuje z nich Malka (šľaby vietor). Nemajú jednotný, či špecifický význam. Sú to len a len multifunkčné paravány. Omnoho dôležitejším scénickým prvkom je pre mňa muzikant s kontrabasom v rukách, ktorý neúnavne dopĺňa defilujúce obrázky až do konca. Malka je mŕtva. Šajban bol jej bratom a nie milencom, ako si myslel Jerguš. Zabili ju žandári, ktorých na neho pošľal. Malka je mŕtva. Prijemné. Zrozumiteľné, čisté a jednoduché. Avšak... inscenátori sa zrejme tejto jednoduchosti zľakli.

Strach (myslím si) prinútil tvorcov vniesť do jednoduchého príbehu niečo, čo by ho povýšilo a možno len niečo, čo by ho trochu skomplikovalo. V domnení, že vychádzajú z vnútra príbehu, priniesli z vonka konštrukciu Desatora božích prikázaní. Počas celej inscenácie sa objavujú číslice. Na odhalenom chrbte, na papieri, ako rekvizita a napokon aj ako vylamovačka

z paravánu. Na záver hry s číslicami (po smrti Malky) sa nešpecifikované multifunkčné paravány otočia okolo svojej osi, pomaly sa pohybujú na okraj javiska a nakláňajú nad hlavy divákov nielen v prvom rade. Mojžišove kamene. Trochu zmodernizované zosymetrizovaním číslic po päť na každej strane (bez rozdelenia na tri prikázania tykajúce sa božstva a sedem tykajúcich sa ľudstva). Sú červené. Také, aké boli počas celej inscenácie. Nie je to ani symbolika. Nie sú to ani metafory. Celá nadstavba s Desatorom je len duplikátom toho, čo vidíme priamo v akcii na javisku. Nadstavba, ktorá plynie popri príbehu Malky, z ktorého sa tak umelo stáva mravoučná hra. A tu sa končí akékoľvek čisté, jednoduché a príjemné. Z hľadiska architektúry je nadstavba v mnohom podobná zásahu do Slovenskej národnej galérie, ktorej zdravé a čisté historické jadro znemožnila betónová prístavba. Môžeme teda budovu SNG považovať za architektonicky čistou? Myslím, že nie. Tak ako Malku. To čo malo v popradskej inscenácii energiu (herectvo) a neopísateľnú silu (hudba), zastrešila červená konštrukcia morálnych zásad náboženského charakteru, so zdvihnutým ukazovákcom na konci. Akoby nám nestačil obyčajný príbeh nešťastnej ryšavej sedemnástky, ktorej sa iba chvíľu predtým začali prsia vydúvať. △

Michal Ditte

Divadlo COMMEDIA Poprad, *Malka* (na motívy novely Františka Švantnera), réžia: *Vlado Benko* a *Marián Čížmárik*, scéna a kostýmy: *Marián Čížmárik*, hudba: *Vincent Jaš*, hrajú: *Livia Mesárošová, Michal Novák, Dušan Kubáň, Vladislav Vaľko, Vlado Benko, Vincent Jaš*.

VŽDY BOLO ČOSI V KAŽDOM A VŽDY BOLO DIVADLO

Najprv sa budem venovať súborom, ktoré som ako členka poroty hodnotila, neskôr sa zastavím pri ostatných.

**DIVADLO ASI — DS TERRA WAG, ŠALA:
JÚLIUS BARČ-IVAN: MATKA
(RÉŽIA: ROMAN BUDAI A MIRO DEMÍN)**

Výber práve tejto hry šalianskym súborom, zvolenie práve tejto témy ma potešilo z viacerých dôvodov. Po období, keď inscenátori (nielen amatérski) náš život intenzívne pociťovali ako apokalyptický sa síce tiež objavila téma o beznádejnosti, avšak v inej podobe. O beznádeji, ktorú je možné riešiť. Po veľkom rade postáv, ktoré rezignovali na akúkoľvek možnosť riešenia svojej životnej situácie (pretože sme obklopení bláznami, z ktorých nám niektorí vládnu a my sami patríme medzi nich) si Divadlo ASI zvolilo hru o žene, ktorá vie, čo sa stane, a preto sa rozhodne zmeniť budúcnosť. Odmietne byť preklínaným a obávaným „bláznom“ a zmení osud najbližších aj za cenu vlastnej obety. Barč jej osudové rozhodnutie, v ktorom je antic-ky rozmer nepopierateľný, zasadil do kresťanského kontextu a vytvoril paralelu ku Kristovmu životu. S hlbokým porozumením pre trápenie človeka vytvoril príbeh, v ktorom matka síce nemôže prevziať kríž svojho syna, môže však zabrániť jeho ukrižovaniu tým, že ako obeť ponúkne seba samú. Téma inscenácie však rezonova-

la aj z iných dôvodov. Chudoba, novodobé vy-sťahovalectvo za prácou, boj o majetok (či presnejšie boj s hladom) opätovne a veľmi silne vkročili do nášho života. Barčova Matka v podaní šalianskeho súboru tak nebola len gnostic-kým výkladom Kristovho osudu, ale aktuálnym problémom dneška: ako zabrániť hladu, jeho moci, aby nás celkom pohltil. Toto všetko nám Šafania podali vo veľmi sugestívnej hereckej vý-povedi, priamočiaro a s veľkou dôverou v zmysel vyjavovaného posolstva. Inscenácia však mala veľkú vnútornú silu nielen vďaka veľkej koncentrovanej na zmienené okruhy, ale predovšetkým zásluhou Aleny Demkovej v postave Matky. Jej herectvo bolo založené na poznaní postavy pravdy o sebe i o iných a na hlbokom vyrovnaní sa s ňou.

Samotná inscenácia však mala v sebe viacero problémov. Diskutovať sa dá práve o miere skoncentrovanej na už spomínané základné tematické okruhy. Tvorcovia inscenácie totiž na jednej strane škrtmi ubrali textu jeho ďalšie ro-viny (záverečnou úpravou postava Jana zostala veľmi jednoznačnou a plochou a i.), na druhej strane výtvarným a niekde i režijným riešením inscenáciu zahltili nepodstatnými akcentmi,

ktoré zadržovali jej dynamiku alebo ju dokonca znejasňovali (stredný „realistický“ priestor bol preťažený množstvom nepotrebných rekvizít, s ktorými sa nenarábalo vždy motivovane; ľavý „symbolický“ priestor so svetlom a bibliou zas nemal vzťah k prostrediu za plotom vpravo; du-plicitné monológy Matky a Susedy neboli režij-ne doriešené; Suseda nelogicky prášila v rozho-vore s Janom či neodôvodnene svoj monológ smerovala k divákovi atď.). Na škodu vecí tak sila výpovede zostávala viac na texte a na he-reckých výkonoch, ako na spôsobe realizácie.

**DETSKÝ DIVADELNÝ SÚBOR ČHAVE KAMORO
— DETI SLNKA PRI MŮ, SNINA:**

**STELLAMARIS A KOL.: CESTA PRE TEBA
(RÉŽIA: SR. STELLAMARIS)**

V inscenácii Cesta pre teba nájdeme mnohé z postupov, ktoré sa v tomto type pohybovo-čihomného divadla pracujúceho tak s dospievajúcimi ako aj s malými deťmi, bežne použí-vajú. Veľké choreografie, ktoré silne pôsobia nielen radosťou z „hry“ (kone na dostihoch), ale aj umnosťou svojho tvaru a významovým za-komponovaním do celku (cestovná kancelária). Veľké herecké talenty, zaujímavé individuálne

DS DISK, Trnava – *Kauza Bylgakoff*. Snímka Filip Lašut

výkony, vtipné riešenia, výtvarne (ale i divadelne) pôsobivé obrazy, humorné situácie atď. Napriek mnohým pozitívam je však v inscenácii veľmi otáznou čistota a zrozumiteľnosť tak celého tvaru ako i samotného príbehu. (Ide o putovanie mladých mužov za múdrosťou i poznaním seba samých, aby sa ten najlepší z nich mohol stať vajdom.) Medzi jednotlivými „poučeniami“, ktorými adepti na vajdu prechádzajú, sú nelogické spojenia, neodôvodnené motivácie a obrazy, ktoré s použitým princípom putovania hlavných hrdinov nesúvisia. To vnášalo do celku chaos a niekde došlo k takmer úplnému zahmleniu posolania jednotlivých skúšok. A tým, samozrejme, i posolstva inscenácie. Okrem úvodu len jedno putovanie bolo divadelne i významovo zreteľné. A to rozhodovanie jedného z budúcich vajdov medzi dovolenkou prí mori prostredníctvom cestovnej kancelárie Hydrotour a pokračovaním v náročnej ceste. Čo však v tomto tvare nájdeme predovšetkým a čo inscenáciu robí pozoruhodnou, je spôsob, akým sa základný príbeh prerozprávava. Ten svedčí o veľkom vnútornom pochopení zvoleného príbehu členmi súboru, ale nielen o jeho pochopení, i o schopnosti pozrieť sa nad tento príbeh. Inscenácia je pozoruhodná tým, že rómske deti, ktoré tvoria divadelný súbor Čhave Kamoro nielenže „súhlasili“ s tým, že nám divadelným jazykom prerozprávajú svoj vlastný osud, ale i s tým, že ho budú „nelútošne“ (samozrejme rozprávko-divadelne) komentovať. Že povedia pravdu o tom, akí sú a čo si o sebe myslia. Že nám i symbolicky i humorne porozprávajú o terajšej biede ich vlastného „rodu“.

**DIVADELNÉ STUDIO PIKI, VOLYNĚ,
ČESKÁ REPUBLIKA: VLADIMÍR STRNISKO:
GOLDONIÁDA (RÉŽIA: RENÉ VÁPENÍK)**

Ak si nebudem všimaf otázku, či v texte Goldoniády je naozaj to najlepšie z Goldoniho (názov k nej priam provokuje) a čo vlastne sa dá cez takto zostavený text vypovedať, Divadlo PIKI vo svojej inscenácii prezentovalo kus poctivej práce. Súbor treba v prvom rade oceniť za to, že nechceli sklznúť do vulgárnych a ordinárnych komediálnych klišé, i keď je to pri takomto type komiky veľmi lákavé. Nerozvíjali síce Goldoniho z hľadiska pohybovej či slovej komediálnej kreácie jednotlivých postáv, nad Goldoniho „komediálnym“ uvažovali inak — cez rekvizity. Každý z nich sa snažil vdýchnuť bohatý komediálny život, čo sa im niekedy viac a niekedy menej vydarilo. Ak sa im to podarilo, dokázali vytvoriť svieže a vtipné komediálne situácie či akcie („hra“ na kladivá ako hudobné nástroje, schovávanie kukuřice atď.) Škoda však, že sa im nepodarilo vyťažiť viac zo scénografie. Pretože pár nedotiahnutých „skokov“ na trampolíne, sklápanie prednej steny a využitie dreveného záchodu na vznik mnohopočetných komických situácií je vzhľadom na ich herecké možnosti málo. Divadlo malo výberom tohto textu ťažkú úlohu ešte i v jednom. Ak je náročné zvládnuť a vymyslieť konanie pre sluhu dvoch pánov, ešte ťažšie je vymyslieť postavu pre sluhu troch pánov. Bohužiaľ, v inscenácii bol Pantalone raz len poslúchajúcim sluhom (Grófa), prejemným sluhom (Baróna) či bitým sluhom (Zemana). S bitým sluhom sa dokonca okrem úvodného predstavenia postavy viac nerobilo. Pritom sluha a pán je jednou z najvdčačnejších podôb základných vzťahov

medzi ľuďmi. Vzťahom, pomocou ktorého sa dá veľa vypovedať. O našich povahách, túžbach, zvykoch, predsudkoch, myslení i cítení. Inscenatori Goldoniády tak ponúkli omnoho menej, ako naznačili a ako mohli. Škoda.

Z inscenácií divadla dospelých patrila okrem Matky k mojim najsilnejším zážitkom na tohtoročnej Scénickej žatve i Švantnerova Málka v podarí Divadla COMMEDIA z Popradu v réžii Vlada Benka, z divadiel hraných deťmi Popoluška Divadelného súboru Gong Bratislava v réžii Petra Nagya a Jozefa Kolejáka a inscenácia V pondelok pôjdem s tebou Detského divadelného štúdia Ochotníček v réžii Petra Hudáka. Málka ma oslovila osobitosťou spracovania Švantnerovho textu. Inscenácia mala vlastnú poetiku, ktorá síce nadväzovala na Švantnera, odlišovala sa však od neho. Fascinovali ma Benkove zvončeky na hrdlách postáv, jeho pohrávanie si či rozohrávanie príbehu do komických, tragizujúcich i poetických polôh, práca so scénou, zakomponovanie Desatora vo forme čísiel do jednotlivých situácií základného príbehu. Aj keď inscenácia niekde výrazne utrpela hereckými výkonmi, jej sila vyvierala práve z premyslenosti jej stavby po každej stránke. Škoda však, že Benko v zakomponovaní Desatora nevyšiel v ústrety tým, ktorí ich obsah nepoznajú. Nielenže sme tak boli ochudobnení o pôžitok z toho, ako (kontrapunkticky, kontrastne atď.) spjal príbeh s príkazami prezentovanými ako čísla, ale i o to, čo vlastne príkazania obsahovali. Pretože poslaním takto vystavenej inscenácie určite nie je snaha o to, aby diváci po jej skončení siahli po Biblii (a spomínali na čísla jednotlivých príkazaní

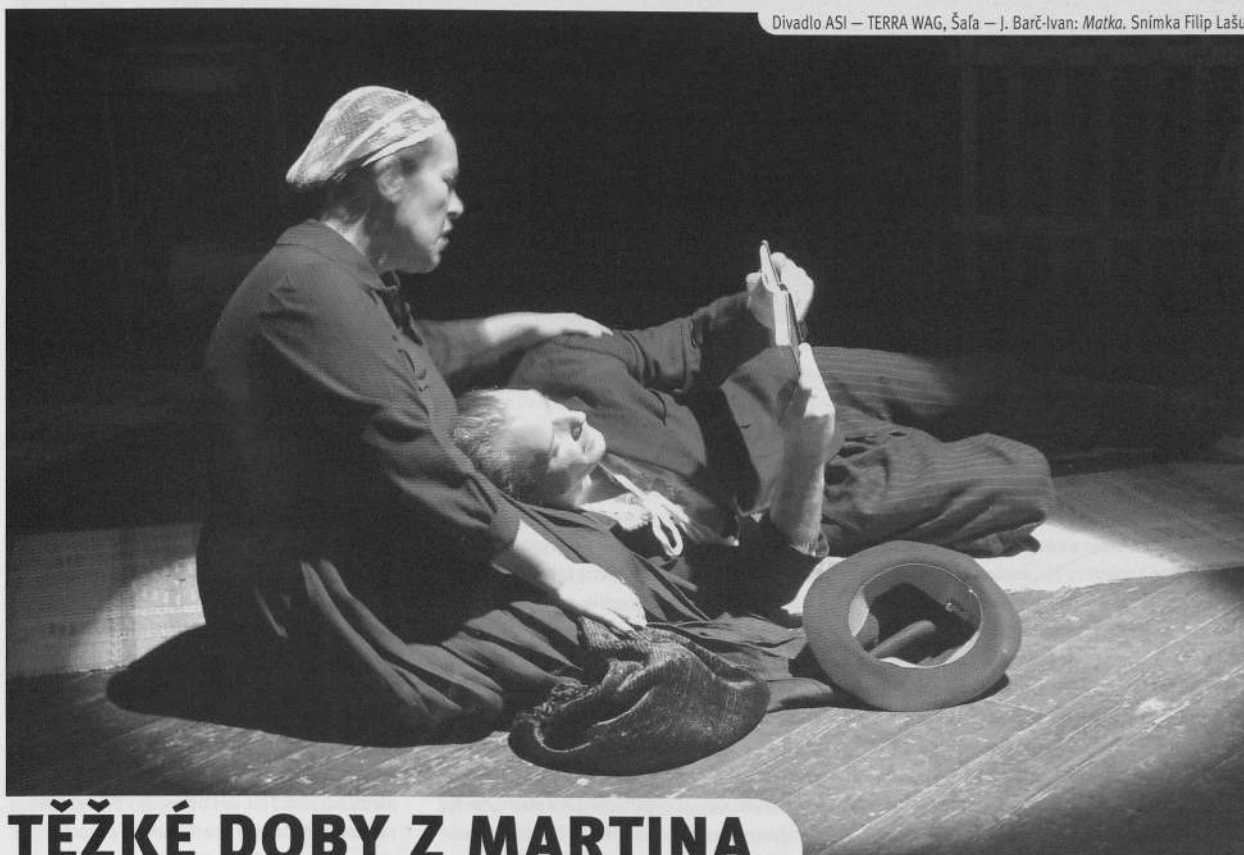
a miesta, v ktorých sa objavili), ale aby božie prikázania videli okolo seba ako niečo živé, prirodzene späté s ich životom. (Divadlo sa tak ako život deje tu a teraz.) Popoluška ma zaujala uhlom pohľadu na túto známu klasickú rozprávku. Jej tvorcovia sa doslovne inšpirovali jej ľudovou podobou a tým, čo je pre naše mnohé naše ľudové rozprávky typické — krutosť a morbidnosť. Spravili z nich inscenačný princíp a vytvorili tak z Popolušky veľkolepú výpoveď o našej existencii, ktorá je zvrhlo, až v apokalyptickom rozmere „vyrátená“ koreňov. Tvorcovia nám však napriek tomu záverom povedali (jeden z davu sa odvrátil od stánania hláv), že ľudskosť v nás je a je schopná sa prebudíť. Inscenácia V pondelok pôjdem s tebou ma oslovila dokonalou súhrou pedagogických i divadelných cieľov práce s deťmi a čistotou divadelného jazyka. Príbeh o chlapcovi a jeho prvej láske bol rozohratý s jemným humorom, s veľkým citom pre mieru, s obdivuhodným zmyslom pre pointovanie a hlbokým pochopením pre potreby veku hercov hlavných postáv.

Silnou atmosférou, scénografickým riešením a takmer do dokonalosti prepracovaným herectvom však na mňa zapôsobila i Kauza Bylgakoff Divadelného súboru Disk Trnava v réžii Dušana Vicena a kol. Škoda ale, že sa v tejto veľmi osobitej interpretácii Bulgakovho románu Majster a Margaréta nepodarilo D. Vicenovi do konca dotiahnuť všetky významové roviny tak, ako v jeho predchádzajúcich inscenáciách. Jasnejšia odpoveď na otázku, prečo sú obyčajní ľudia tak ľahko manipulovateľní (ak je to vôbec pravda), by určite inscenácií pomohla. Ako o veľkom počíne možno hovoriť i o inscenácii Erbenovho Vodníka v podaní nepočujúcej Zuzany Daubnerovej z Divadla Tiché iskyry pri Divadle z Pasáže. Napriek nedotiahnutosti zvolených postupov ma herečka a režisérka inscenácie zároveň zaujala nielen ojedinelo vyskytujúcou sa formou — inscenovaným čítaním (v Čechách ide o tzv. knižné divadlo), vysoko estetizovaným prejavom a výtvarným riešením inscenácie, ale aj svojím talentom.

Z ostatných inscenácií sa ešte prístavím pri dvoch, ktoré som videla na krajských prehliadkach, pretože v nich došlo ku zmenám. Pri Cisárových nových šatách a Lysistrate. Tvorcom inscenácie Cisárovo nové šaty Amatérského tanečného divadla ATĎ... Nitra (réžia Róbert Zeman, Katarína Zemanová a Zuzana Gergelová) sa síce ani do Žatvy nepodarilo zjasniť príbeh výraznejším zdivadelnením postáv, predstavenie však mimoriadne vzrástlo čo do kvality tanečných výkonov a vnútornej dynamiky. Opačný vývoj nastal u Lysistraty v podaní Divadelného súboru D-efekt Dubové v réžii A. Šulíka ml. Inscenácia najviac utrpela zmenou v herectve. Odklonom od hravosti a jemnej erotiky s viacerými významami (i nerotickými) ku sexualite, tvrdosti a jednoznačnosti v konaní postáv. I napriek tomu, že bola hraná v inom divadelnom priestore, čo ju výrazne poznamenalo, pretože sa oslabila jej protivojnová významová rovina. Aj to je osud divadla a mladých neskusených hercov. Δ

Dagmar Inštorisová

Divadlo ASI — TERRA WAG, Šafa — J. Barč-Ivan: Matka. Snímka Filip Lašut

TĚŽKÉ DOBY Z MARTINA

(neúplné povídaní o letošní Scénické žatvě v Martině)

Napsal jsem pro Amatérskou scénu jakýsi pocitový záznam z letošní Martinské žatvy. Když mě pak o něco později redakce Javiska požádala o český pohled na tutéž přehlídku, nepovedlo se mi vymyslet nic víc, než doplnit text již použitý. Omlouvám se za tuto duplicitu, není to nedostatek úcty k Žatvě ani ke čtenáři, jde jen a jen o nedostatek mé kreativity.

Když musíš, tak musíš. Musel jsem odjet z Martina, kde jsem byl členem lektorského sboru, už v sobotu po čtvrté ranní. Od stanu postaveného před Domem strojárov, centra veškerého dění slovenské Scénické žatvy, jsem odcházel po půlnoci. Stan burácel rytmickou hudbou, z níž mi, jak jsem se od stanu vzdaloval a vcházel do ticha spícího Martina, zůstávaly v uších jen těžké doby bicích. Podobně jsem na tom i teď, skoro dva měsíce poté. Martinské vzpomínky byly vesměs překryty jinými zážitky, zůstaly jen ony divadelní „těžké doby“. Dovolte, abych se s vámi o ně podělil.

TĚŽKÁ DOBA TÉMATU

Z mého pohledu největším rozdílem mezi letošním Hronovem a Martinem bylo slovenské přimknutí k tématu. Ne snad školometský vzpomínkový, leč způsobem živoucím, prožitým, chtělo by se říci až krvavým. Zatímco české divadlo (neplatí jen o amatérské části) inklinuje v této době spíše k zábavnosti, jako by usilování o sdělení, poselství bylo v umění čímsi nepřípadným a hodným jen ironicky sevřených koutků úst (viz několikrát hronovská citace Allenova bonmotu o poselství a poštovním úřadu), slovenské divadlo se v Martině několikrát dotklo témat zásadních způsobem veskrze neakademickým.

O zrození fanatismu, zažírání ideologie vedoucí až k záhubě hráli herci Celkom malého divadla z Levíc v inscenaci Villqistovy hry Helverova noc. Dialog matky a jejího postiženého syna Helvera probíhá s pozadím jakési „křišťálové noci“, pogromu pro vše a všechny, kteří nejsou „naši“. Přestože hluk ulice dává jen tušit, co se děje, vstupuje do jednání postav a splétá jejich osudy až ke smutnému konci. Inscenace neoznačuje přímo původce konkrétně konaného zla, mohou jimi být dokonce i sami protagonisté příběhu, dává však nahlédnout do mechanismu jeho vzniku a nechá vytušit rizika, s nimiž se denně setkáváme a které zatím jako zlo necítíme, neoznačujeme, která obyčejně přijímáme. Inscenace trpěla některými nešikovnostmi scénografickými, poněkud si podtínala větev i typovým obsazením postavy Matky, ale naléhavost, s níž režisér E.Šebian přistoupil k této látce, byla patrná z každé situace.

Velké realistické drama J.Barča-Ivana Matka připomíná ve svém půdorysu dramata antická. Ani tady nemá hlavní postava — Matka možnost výběru mezi dobrým a špatným, šťastným a nešťastným. Musí být svědkem přicházející katastrofy vztahu svých synů a zdá se, že nic od nich nemůže odvrátit tragický osud., který je jim z vyšší moci předurčen. Stejně jako některé antické hrdinky nalézá však i ona východisko — ve

své vlastní oběti. Inscenace sevřená jako pěst s velmi dobrými hereckými výkony, jímž dominuje Alena Demková v titulní postavě. Pozor! Žádné folklorní hříčky, ornamenti, žádný popis, „jak to tenkrát bylo“, kdepak, přesné, soustředěné herectví, budované vztahy, situace.

TĚŽKÁ DOBA DĚTSKÉ RADOSTI

Dětské divadelní studio Ochotníček z Púchova se představilo dvěma inscenacemi: V pondělí půjdu s tebou a Pes Jeana Labadieho. Pod obě se podepsal režisér a pedagog P.Hudák. Oba kousky byly umně připravené autorsky i režijně, v obou hrály děti připravené a divadelně radostné. Přece jen však hříčka V pondělí půjdu s tebou převýšila svého inscenačního souputníka. V krátkém příběhu malého školáka obdivujícího svou úžasnou spolužačku, která mu dá pro jedno pondělí naději společné cesty ze školy, se podařil ten malý zážrak přirozeného dětského hereckého projevu a nádherné zprávy o tom, jak my chlapi jsem plní naději už od školního věku a jak přitom pořád a pořád prohráváme a jak jsme přitom báječně šťastní a jdeme na porážku se zářivým úsměvem znovu a znovu, zprávy neusilující o toto zobecnění, zpracovávající právě jen tu jednu konkrétní přípravu na jednu konkrétní společnou cestu a právě snad proto zprávy tak aktuální pro všechny věky mužů a žen. Prostě radost ze hry a z nepředstírání, ale také z poučení učitele a režiséra.

TĚŽKÁ DOBA NA STARTU

Do odhaleného „funkcionalistického“ prostoru jeviště nás pozvali teenageři, takto členové Divadla Pictus při MsKS v Rimavské Sobotě. Do programu ke své inscenaci Oleksákových Negativistů si napsali: „Negativisti majú zábavný príbeh odohrávajúcí sa v opare marihuany, názor a smutnú pointu.“ Stává se mi v poslední době, že se v divadle (ale i v kině, na koncertě, nejčastěji před televizní obrazovkou), cítím náhle jaksi nepatříčně. Odkudsi se na mne valí svět, s nímž mám jen zprostředkovanou zkušenost, sám jsem jej nezažil, neokusil, ochutnávký se mi dostává jen z druhé ruky — prostřednictvím médií, zpráv, černé kroniky nebo nějaké té TV inscenace s didaktickým posláním. Neumím ten svět jointů, marjánky, mejdanů, kdy — dle oněch druhorukých informací — jde na konec o život, ale i techna a já nevím, čeho všeho ještě. Pokusy umělecky jej zachytit vnímám jako modelové (v lepším případě), prvoplánové, často i komicky nešikovné. Přitom cítím, že tu jde o pokusy zachytit výseč současného světa, jímž žije značná část mladé generace. A přiznávám, z něhož jsem už vy-

loučen. Bylo by tak snadné napsat o této inscenaci, jak je nedokonalá vlastně ve všech svých divadelních složkách (je ovšem nesnadné vyrovnat se už se samotnou předlohou, která kolísá žánrově, jazykově i stavebně), věru snadné.

A hloupé. Někde na dně těch převážně rozpačitě odehraných situací je ukryta skutečnost, nejzávažnější: střípky upřímnosti, střípky snahy povědět něco o sobě, zakřičet „Jste tu a jsme jiní“ a „Víte to?“ a také „Nevíme pořádně, co s tím!“ Víc než o divadlo tu jde možná o jiný druh zprávy. Neslyšet ji, bylo by bloudství starců a oslů. Sděluji tedy členům Divadla Pictus, že zpráva zazněla a dolehla. Aby opravdu zapůsobila, aby se střípky zaryly do našich okoralých duší, měly by být jejich hroty ještě jinak vybroušené. Nejde mi o vysokou estetiku, Bůh chraň, o dokonalost. Jde právě jen o tu naléhavost. Adresátem té zprávy by měla být právě ta jiná (třeba má) generace. Nemýlím-li se, jedná se tu přece o pokus vzájemné komunikace. V té je srozumitelnost jazyka stejně podstatná jako samotný obsah. Abych dlouho nežvanil. Milý Pictu, čeká tě prostě práce.

TĚŽKÁ DOBA JAKO JEN ZDÁNÍ

Představení Disku z Tmavy očekávám vždycky se zájmem. Je to ambiciózní soubor, který se nespojuje jen s interpretací, toužím myslím vždy přinést něco nového, nabídnout jiný pohled, překvapit. Když jsem přicházel na jejich KAUZU BVLGAKOFF s podtitulem Seance černé magie a její úplné odhalení, těšil jsem se o to víc, že jmenovaná osobnost patří k mým literárním miláčkům. Na scéně koleje, dveře, jimiž se odchází i vchází, dveře do různých světů, skupina mužů a žen panoptikálně, pitoreskně se pohybující v oblacích dýmu. Úvodní obraz působivý. Co otevírá? Nakláním se dopředu vstříc jevištnímu zázraku. Ale čas běží a anoncované divy nepřicházejí. Sedím hluboko zapadlý do své židle, sleduji, jak kouře přibývá a ubývá, koleje se otáčejí, lidé přicházejí a odcházejí, ale Bulgakova se jaksi nedostává. Mluví se o něm, měl by být přítomen, ale není. Přestože se hodně snažím, pozvolna představení vnitřně opouštím. Ty výkřiky, slova, pohyby, dění ztratily pro mě smysl, propojení se slibovaným a očekávaným. Je mi to líto. Ale prázdnota se nedá ošálit žádnými efekty.

TĚŽKÁ DOBA PRO MALKU

Lyrizovaná próza F.Švantnera o lásce venkovské krasavice Malky, jednoho ovčáka, jednoho vraha a jednoho „věčného žida“ trochu připomíná svou atmosférou, výběrem prostředí i témat podkarpatské prózy I. Olbrachta. I tady hraji drsná

CELKOM MALÉ DIVADLO, Levice – I. Villqist: *Helverova noc*. Snímka Filip Lašut

příroda, rázovitost lidí, tradice, zvyky, chudoba a sny o lepším životě, ale také zločin svou významnou úlohu. A stejně jako u Olbrachta i tu může dramaturgie vyznít hluše a popisně, nenaždou-li tvůrci klíč k jevištnímu tvaru. Souboru Komédie z Popradu se to ovšem podařilo způsobem předloze velmi důstojným. Režijní duo Benko – Čížmárik vyšlo z výtvarného řešení, jež v pojetí uspořádání a označení jevištního prostoru nabízí bohatou znakovou strukturu (někde snad až příliš bohatou), která stylizuje a „zvedá“ příběh nad popis reality. Podobné rysy má i herectví, povětšinou sošné, jako by postavy vyrůstaly i vrůstaly do prostředí, které je jim přisouzeno. Soubor disponuje typově zajímavými herci, čehož je tentokrát výborně využito. „Frontman“ Vlado Benko si samozřejmě neodpustí okamžiky hereckého začáření v komediální rovině (situace žandárů), i to však organicky náleží do celkového tvaru. V Martině sehráli Popradští krásné představení a po zásluze získali hlavní cenu Scénické žatvy.

TĚŽKÁ DOBA O LEHKÉ DOBĚ

Tak. Tyhle těžké doby mi zůstaly v hlavě. Víím, že jsem byl v Martině zaujat i jinými představeními,

v dobrém i v tom horším, ale tohle je přetrvávající. Neznám důvody těch z počátku uvedených patrných diferencí mezi JH a SŽ. Možná se některých dotkl v rozhovoru pro festivalový časopis režisér Volyňských R. Vápeník, když hovořil o tom, že možná Češi si některé starosti tak nemusí připouštět jako Slováci (důsledky ekonomické reformy, jež se na Slovensku koná a o níž se u nás hodně mluví), že se nám žije tak nějak lehčeji. Třeba. Možná jsme ovšem davově podlehlí dojmům, že superproblémem jsou superhvězdy. Možná jsme se ještě nerozhodli, co přijde po vlně demaskování, ironie a zvratků ze všeho okolo nás, po vlně šklebu. Ono něco přijde. A ani to nemusí být módní vlna. Ne všechny tváře jsou trvale pod maskou, ne pod každou maskou jsou blýskavé filtry hvězdiček, ne všechny nás řídí produkce GOJA či P. Novotného, ne všichni musíme nutně vydat za života svou biografii a kuchařku. I když — jak je ve znamenitém kresleném vtípku Renčkové — „Když se bere život jako muzikál, ono to jde“ Ale na muzikál nečekáme, o ty tu nouze není. △

František Zborník

SCÉNICKÁ ŽATVA 2003 a 2004 OČAMI PUBLIKA

Sociológovia z Ústavu výskumu kultúry NOC uskutočnili na vrcholnej prehliadke amatérskej divadelnej tvorby v Martine dva roky po sebe prieskumy publika zamerané na poznanie jeho zloženia i názorov a hodnotiacich stanovísk tých, pre ktorých sa prehliadky organizujú.

PUBLIKUM SCÉNICKEJ ŽATVY 2003

Cieľom ankety nebola hlboká a rozsiahla analýza zloženia publika. Zamerali sme sa na zistenie niekoľkých relevantných informácií, korešpondujúcich s požiadavkami organizátorov súťaže. Predovšetkým: publikum Scénickej žatvy 2003 (zrejme takisto ako po iné roky) netvorili v prevažnej miere diváci, ktorí sa prišli pozrieť na predstavenie neprofesionálnych divadelníkov, ale väčšinou to boli členovia vystupujúcich súborov (46%), účastníci škoolitelských podujatí (16%), lektori, porotcovia, organizační pracovníci (7%). V publiku Scénickej žatvy 2003 však

anketa identifikovala aj 28% divákov, ktorí nevystupovali na súťaži v žiadnej inej role, 2% divákov uvádzali iné dôvody návštevy. Z prezentovaných čísel plynie záver o odbornej kompetentnosti hodnotiacich stanovísk, zistených ďalšími otázkami ankety.

Anketový prieskum sa realizoval v posledných dvoch dňoch pred záverečným dňom súťaže.

Tomu zodpovedá i frekvencia respondentmi navštívených podujatí: 38% respondentov videlo 4 predstavenia a viac, 19% tri predstavenia, 24% dve predstavenia, 12% jedno predstavenie a 6% respondentov uviedlo, že nenavštívili ani

jedno predstavenie. V ďalšom texte prezentované hodnotiace stanoviská sú teda poväčšine stanoviskami aktívnych divákov.

Publikum Scénickej žatvy 2003 tvorili najmä mladí ľudia s vyšším vzdelaním, aktívni účastníci podujatia (najmä v role člena súboru), zaujímajúci sa o jednotlivé predstavenia ostatných súborov, veľmi často s predošlou skúsenosťou z účasti na súťaži. Z týchto skutočností treba vychádzať pri interpretovaní hodnotiacich stanovísk publika súťaže, či už ide o hodnotenie celkovej úrovne podujatia alebo jeho jednotlivých dimenzií.

TABUĽKA 1: SCÉNICKÁ ŽATVA 2003 (v %)

AKO HODNOTÍTE CELKOVÚ ÚROVEŇ TOHTO PODUJATIA?		JE VEĽMI DOBRÁ	JE SKÓR DOBRÁ	JE SKÓR ZLÁ	JE VEĽMI ZLÁ	NEVIEM TO POSÚDIŤ	SPOLU
Na Scénickej žatve ste sa doteraz zúčastnili:	tento rok prvýkrát	48,0	39,4	5,1	0,6	6,9	100,0
	2-4-krát	45,2	42,2	5,0	0,5	7,0	100,0
	5-7-krát	28,6	60,0	10,0	1,4	0,0	100,0
	viac ako 7-krát	44,6	41,1	7,1	0,0	7,1	100,0
Na Scénickej žatve ste doteraz videli:	jedno predstavenie	45,9	34,4	4,9	1,6	13,1	100,0
	dve predstavenia	43,7	47,1	7,6	0,0	1,7	100,0
	tri predstavenia	46,9	46,9	4,2	0,0	2,1	100,0
	štyri predstavenia	43,8	46,4	5,7	1,0	3,1	100,0
	ani jedno predstavenie	31,3	21,9	9,4	0,0	37,5	100,0
Ako často čítate časopis Javisko:	pravidelne, každé alebo takmer každé číslo	30,4	56,5	8,7	2,9	1,4	100,0
	príležitostne, ak sa mi dostane do rúk	41,9	45,0	7,8	0,0	5,4	100,0
	len veľmi zriedka	42,2	48,3	6,0	0,0	3,4	100,0
	nečítam ho vôbec	51,1	34,9	3,8	0,5	9,7	100,0
pohlavie	muž	39,3	47,0	6,9	0,4	6,5	100,0
	žena	48,0	40,4	5,2	0,8	5,6	100,0
vek	do 17	50,0	37,5	5,0		7,5	100,0
	18-29	44,7	44,3	5,1	0,8	5,1	100,0
	30-44	40,8	43,3	6,7	0,8	8,3	100,0
	45-59	36,8	50,9	10,5		1,8	100,0
	nad 60	75,0	25,0				100,0
vzdelanie	základné	52,6	35,8	4,2	0,0	7,4	100,0
	vyučení	45,2	48,4	3,2	0,0	3,2	100,0
	stredné s maturitou	42,4	45,1	6,2	1,2	5,1	100,0
	vysokoškolské	38,3	46,1	7,8	0,0	7,8	100,0
bydlisko	Martin	43,7	34,5	11,5	1,1	9,2	100,0
	Inde	43,6	45,7	4,9	0,5	5,4	100,0

Divadlo PICTUS, Rimavská Sobota – R. Oleksák: *Negativisti*. Snímka Filip Lašut

HODNOTENIE ÚROVNE SCÉNICKEJ ŽATVY 2003

Publikum Scénickej žatvy 2003 hodnotilo celkovú úroveň vysoko pozitívne. Respondenti sa vyjadrovali k tejto úrovni súfaže takto:

je veľmi dobrá	43,6%
je skôr dobrá	43,6%
je skôr zlá	6,0%
je veľmi zlá	0,6%
neviem posúdiť	6,0%

To je, pravdaže, len základná informácia za celý súbor respondentov. Na základe detailnejších analýz možno konštatovať, že základná schéma

rozdelenia jednotlivých variantov hodnotenia je v rozličných podsúboroch publika (z hľadiska vyššie uvedených štruktúrnych charakteristík) pomerne diferencovaná.

Pre organizátorov podujatia sú určite prínosom informácie o hodnotiacich stanoviskách respondentov k jednotlivým dimenziám organizácie festivalu: viď Tabuľka 2: Hodnotenie dimenzií organizácie festivalu (v %)

Predmetné informácie je v prvom rade potrebné vyhodnotiť na pôde organizačných útvarov sú-

ťaže. Rozsahom nevelká anketa (8 meritórnych otázok) pochopiteľne nemohla dať odpoveď i na motiváciu takto distribuovaných hodnotení. Nepochybné je, že z prevažne pozitívnym smerom orientovaných postojov, sa vymyká stanovisko k propagácii podujatia.

PERIODIKUM JAVISKO V REFLEXII ANKETY

Bolo by nevyužitím príležitosti, ak by sme publiku Scénickej žatvy 2003 v anketе nepoložili i otázku o čítanosti periodika, ktoré sa na pôde NOC venuje problematike divadla. V neprofesionálnej divadelnej komunite, ktorú pre nás v tomto prípade reprezentuje publikum Scénickej žatvy 2003, je čítanosť tohto časopisu nasledovná:

pravidelne, každé alebo takmer každé číslo 14 %
príležitostne, ak sa mi dostane do rúk 26 %
len veľmi zriedka 23 %
nečítam ho vôbec 37 %

Základným diferenciačným kritériom rozhodujúcim o frekvencii kontaktovania sa s Javisom, by hypoteticky mala byť rola, v akej respondent na súťaži pôsobí – iná frekvencia čítanosti sa môže očakávať od radového diváka, iná od

TABUĽKA 2: HODNOTENIE DIMENZIÍ ORGANIZÁCIE FESTIVALU (v %)

AKO STE SPOKOJNÝ NA TOHTOROČNEJ SCÉNICKEJ ŽATVE:	VELMI	ČIASTOČNE	VÔBEC NIE	NEVIEM
A s celkovou atmosférou	61,3	32,9	2,4	3,4
B so spektrom prezentovaných inscenácií	42,5	44,1	3,6	9,8
C s organizačným zabezpečením chodu podujatia	60,1	29,5	6,2	4,2
D s možnosťami výmeny názorov a neformálnej diskusie	57,3	25,3	5,2	12,2
E s možnosťou stretnúť ľudí, ktorých inokedy nevidate	71,7	20,6	3,2	4,4
F s propagáciou podujatia	30,5	46,9	16,8	5,8
G s úrovňou prezentovaných inscenácií	41,3	44,7	5,2	8,8
H s ponukou školiťelských podujatí	47,1	18,2	1,4	33,3

TABUĽKA 3: ČÍTANOSŤ JAVISKA V JEDNOTLIVÝCH KATEGÓRIÁCH PUBLIKA (V %)

ÚČASŤ NA SŽ 2003 V ROLE:	ČÍTANOSŤ JAVISKA:			
	PRAVIDELNE	PRÍLEŽITOSTNE	ZRIEDKA	NEČÍTA VÔBEC
Divák	9,3	12,9	22,9	55,0
člen súboru	9,1	31,2	27,7	32,0
účastník školiťeľských podujatí	23,2	30,5	20,7	25,6
lektor, porotca, organizačný pracovník	34,3	34,3	2,9	28,6
Iné	33,3	16,7	16,7	33,3
celý súbor	13,8	25,8	23,2	37,2

ostatných účinkujúcich. Predpoklad sa naplnia takýmto spôsobom: viď Tabuľka 3: Čítanosť Javiska v jednotlivých kategóriách publika (v %)

Čítanosť Javiska skutočne súvisí s rolou, v akej účastník SŽ 2003 na podujatí vystupuje. Povážlivé je, že u členov súborov sa pravidelná čítanosť pohybuje na úrovni radových divákov podujatia.

Na záver sa ešte vrátíme k avizovanej súvislosti medzi čítanosťou Javiska a hodnotením úrovne súťaže (tabuľka 1). Čítanosť Javiska môžeme v tejto súvislosti pokladať za indikátora relatívnej pripravenosti respondentov pozerajúc sa na divadelné dianie kompetentnejším pohľadom na rozdiel od tých, ktorí toto periodikum čítajú len veľmi zriedka alebo vôbec. Tomu by mohol zodpovedať i rozdielny prístup k hodnoteniu celkovej úrovne podujatia. Skutočne možno konštatovať, že hodnotenia pravidelných čitateľov Javiska sú „rezervovanejšie“ (30% — úroveň je veľmi dobrá, 55% — úroveň je skôr dobrá) ako hodnotenie tých účinkujúcich Scénickej žatvy 2003, ktorí časopis nečítajú vôbec (51% — úroveň je veľmi dobrá, 35% — úroveň je skôr dobrá).

Scénická žatva 2003 bola z pohľadu publika pozitívne hodnoteným podujatím. Vzhľadom na prezentované charakteristiky skladby publika (opakovanosť, stabilita účasti, vystupovanie v aktívnych rolách, záujem o účasť na iných podujatiach neprofesionálneho divadla, vzdelanie, vzťah k odbornému časopisu) treba považovať uvádzané hodnotenia za kvalifikované a kompetentné.

PUBLIKUM SCÉNICKEJ ŽATVY 2004

V roku 2004 boli v publiku prehliadky oveľa výraznejšie zastúpení návštevníci v role divákov (takmer polovica, v roku 2003 vyše štvrtina), naopak, menej častejšie boli interviewovaní členovia vystupujúcich súborov. V skladbe tohtoročného publika sú častejšie ako minulý rok zastúpení účastníci, pre ktorých je Scénická

žatva 2004 prvou návštevou tohto pravidelného podujatia. O istej „inovácii“ publika svedčí aj skutočnosť, že je v ňom oveľa častejšie ako v minulom roku zastúpená skupina tých, ktorí okrem Scénickej žatvy nenavštívili žiadne iné podujatia alebo prehliadku neprofesionálneho divadla (60%, v roku 2003 — 47%). Najčastejšie navštívené podujatie: Belopotockého Mikuláš (13%), Divadelná Šaľa (6%), Divadelné Šurany (4%), Divadelná Nitra (3%), FEDIM (2%), Gozardov Močenok (2%), Námestovské dni (3%), Tisovec (2%), Bábkarská Bystrica (2%), atď. Celkovo bolo uvedených 30 podujatí vrátane zahraničných (Hradec Králové, Třebíč). V publiku Scénickej žatvy 2004 boli častejšie zastúpené ženy ako muži (54% : 46%), vyše polovice návštevníkov bolo vo veku 18-29 rokov (51%), ďalšia štvrtina (26%) vo veku 30-44 rokov. Takmer dve tretiny účastníkov má úplné stredoškolské vzdelanie s maturitou alebo vysokoškolské vzdelanie. Tentokrát bol podiel návštevníkov z Martina takmer tretinový (32%), v minulosti to bolo 17,5%.

HODNOTENIE ÚROVNE PODUJATIA

Celkovú úroveň podujatia hodnotilo (použitá štvorstupňová škála s indiferentným variantom) najpozitívnejším stupňom (veľmi dobrá) výrazne viac respondentov ako v minulom roku (55% : 44%). Zreteľne klesol podiel tých, ktorí podujatie považujú za „skôr zlé“. Respondenti častejšie ako v roku 2003 pozitívne (najvyšší stupeň hodnotiacej škály) hodnotili celkovú atmosféru podujatia, spektrum prezentovaných inscenácií, propagáciu podujatia, úroveň inscenácií. Organizátori môžu premýšľať o dôvodoch, prečo nenastal pozitívny posun aj pri hodnotení takých dimenzií organizácie festivalu, ako sú: organizačné zabezpečenie podujatia, ponuka školiťeľských podujatí, prípadne zhodnotiť aj prístupy k tým dimenziám organizácie, pri ktorých síce nastal pozitívny posun, no prevažujú pri nich hodnotenia rezervovanejšie (pozri tabuľku v prílohe).

TABUĽKA 4: AKO HODNOTÍTE CELKOVÚ ÚROVEŇ TOHTO PODUJATIA?

	2003	2004
je veľmi dobrá	43,8	54,7
je skôr dobrá	43,6	37,9
je skôr zlá	6	0,8
je veľmi zlá	0,6	0,2
neviete to posúdiť	6	6,4

ĎALŠIE RELEVANTNÉ ZISTENIA ANKETY

Súčasťou ankety bolo aj zisťovanie názorov návštevníkov (účastníkov i divákov) na niektoré skutočnosti vynárajúce sa v poslednom období ako určité problémy, na ktoré je užitočné poznať názory amatérskej divadelnej obce. Patrí k nim: názory na kritériá výberu súborov na celoštátne prehliadky, názory na orientáciu periodika Javisko, názory na termín uskutočnenia Scénickej žatvy v Martine.

K termínu SŽ Martin: 64% opýtaných považuje tohtoročný termín za vyhovujúci, 9% by preferovalo termín z minulých rokov, 16% by vyhovoval termín o týždeň skôr ako teraz, 10% by bolo za termín o týždeň neskôr.

Ku kritériám výberu súborov na celoštátne prehliadky: 11% opýtaných je za kritérium územného členenia, ktoré by zaručilo proporcionálne zastúpenie súborov z celého Slovenska (znenie otázok je v prílohe), 87% preferuje výber na základe kvality posúdených odbornými komisiami, čím sa zaručí zastúpenie súborov na základe ich umeleckej úrovne bez ohľadu na regionálny pôvod.

K smerovaniu časopisu Javisko: v prípade pokračovania jeho vydávania je väčšia časť jeho čitateľov za dôslednú orientáciu časopisu na problematiku amatérskeho divadla, menšia za pokračovanie línie časopisu z predošlých rokov, najvyšší podiel je však tých, ktorí časopis nečítajú (45% — nevie, Javisko nečíta; 31% — orientácia na problematiku amatérskeho divadla; 22% — zachovanie orientácie z posledných rokov; 2% — iné odpovede).

NÁMETY NA ROZVOJ OCHOTNÍCKEHO DIVADLA NA SLOVENSKU

Súčasťou ankety bola — tak ako pred rokom — otvorená otázka takéhoto znenia: Čo treba, podľa Vás, urobiť, aby sa rozvoj ochotníckeho divadla na Slovensku uberal pozitívnym smerom?

Námety:

- viac finančných prostriedkov (zo strany štátu, sponzorov, fondov, grantov) — 20,4%

Divadlo ASI – TERRA WAG, Šaľa – J. Bař-Ivan: *Matka*. Snímka Filip Lařut

TABUĽKA 5: HODNOTENIE ÚROVNE SŽ 2004 JEDNOTLIVÝMI KATEGÓRIAMI POPULÁCIE

AKO HODNOTÍTE CELKOVÚ ÚROVNEŤ TOHTOROČNEJ SCÉNICKEJ ŽATVY?	VEĽMI DOBRÁ	SKÓR DOBRÁ	SKÓR ZĽÁ	VEĽMI ZĽÁ	NEVIE POSÚDIŤ	SPOLU
POHLAVIE muž	55,8	38,5	1,7		3,9	100,0
žena	53,7	37,3		0,4	8,6	100,0
VEK 15-17	71,4	27,1			1,4	100,0
18-29	55,9	36,6	0,4	0,4	6,7	100,0
30-44	42,6	48,1	1,6		7,8	100,0
45-59	54,5	34,1	2,3		9,1	100,0
nad 60	100,0					100,0
VZDELANIE základné	67,4	30,2			2,3	100,0
vyuč., stred. bez mat.	60,9	26,1	2,2		10,9	100,0
stredné s maturitou	56,8	36,8	1,3		5,1	100,0
vysokoškolské	41,2	48,1		0,8	9,9	100,0
VEĽKOSŤ Martin	57,9	34,0	1,3		6,9	100,0
BYDLISKA Inde	53,2	39,7	0,6	0,3	6,2	100,0
CELÝ SÚBOR	54,7	37,9	0,8	0,2	6,4	100,0

- viac pozornosti venovať deťom a mladým talentom (pracovať s deťmi, motivovať mládež, dať im viac priestoru a možnosti, zakladať krúžky na základných školách, od raného veku rozvíjať a podporovať mladé talenty a pod.) – 9,4%
- efektívnejšia propagácia doma i v zahraničí (cez médiá, školy, reklamy, brožúrky, periodiká a pod.) – 11,2%
- väčšie možnosti prezentácie súborov doma i v zahraničí (viac festivalov, prehliadok, viac príležitostí i menej známym a malým súborom, viac podobných festivalov i v iných mestách, viac účasti na medzinárodných festivaloch) – 12,4%
- zlepšiť podmienky činnosti súborov (materiálovo-technické, odborné, zvýšiť komunikatív-

- nosť, zlepšiť medziľudské vzťahy, semináre, stretnutia, časopisy na výmenu názorov, spolupráca s profesionálnymi hercami, odbornými pracovníkmi, tvorivé dielne, vzdelávacie aktivity) – 16,6%
- väčšia podpora, záujem zo strany štátnych orgánov, ministerstva, mesta, obce a pod. – 5,6%
- viac oceniť, motivovať morálne, finančne činnosť ochotníkov a ľudí, ktorí pracujú v tejto oblasti – 4,6%
- väčšia aktivita zo strany ochotníkov (nadšenie, chuť do práce, radosť z hrania, nie rozprávať ale hrať, prekonávať prekážky, pokračovať v rozbehnutom a pod.) – 4,4%
- iné – 4,8%
- neviem – 20,2%.

Scénická žatva 2004 bola hodnotená jej účastníkmi (ich skladba sa v porovnaní s minulým rokom v niektorých ukazovateľoch zmenila) pozitívnejšie ako vlni. Popri tomto – pre organizátorov zrejme najcennejšom poznatku – však prieskum priniesol i celý rad poznatkov, ktoré umožnia buď verifikáciu alebo zamietnutie niektorých predstáv o budúcej podobe prehliadky. △

Ľudovít Šrámek
riaditeľ Ústavu výskumu kultúry NOC